

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Program Erasmus jako součást interkulturního vzdělávání
Erasmus program as a part of intercultural education

Barbora Nouzáková

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kovaříková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání — Pedagogika

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Program Erasmus jako součást interkulturního vzdělávání zpracovala samostatně a že jsem řádně uvedla a citovala všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: 1.4.2017

Podpis studenta

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří se podíleli na vzniku této bakalářské práce. Poděkování patří zejména vedoucí mé práce paní PhDr. Miroslavě Kovaříkové, Ph.D. za její ochotu, trpělivost a čas, který mi při zpracování této práce věnovala. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se podělili o vlastní zkušenosti.

ANOTACE

Tato bakalářská práce zkoumá vliv programu Erasmus a Erasmus+ na rozvoj interkulturních kompetencí účastníků. Součástí je i stručná charakteristika programu, jeho historie a cíle. Rozhovory s absolventy Erasmu ukázaly, že mezinárodní studentské výměny mají pozitivní vliv na rozvoj jazykových znalostí a podporují myšlenku otevřené společnosti. Výsledkem mého výzkumu a analýzy dostupných zdrojů je mimo jiné i informační brožura určená těm, kteří svou účast v Erasmu zvažují.

KLÍČOVÁ SLOVA

Erasmus, studentská výměna, vzdělávání, kultura, multikulturalismus

ANNOTATION

This bachelor thesis examines the effect of the Erasmus and Erasmus+ program on the intercultural skills of its participants. This thesis contains a concise characteristic of the program, its history and purpose. As the interviews with the participants of Erasmus have shown, the international student exchanges have positive influence on the language skills development and they contribute to the idea of an open society. The result of my research and the analysis of available resources is, among other, an informational booklet meant for those who are considering their participation.

KEYWORDS

Erasmus, student exchange, education, culture, multiculturalism

OBSAH

1	Úvod	1
2	Teoretická část.....	2
2.1	Kultura	5
2.2	České etnikum.....	6
2.3	Multikulturní společnost	9
2.4	Předsudky a stereotypy	10
2.5	Interkulturní výchova a vzdělávání.....	11
2.6	Program Erasmus	13
2.6.1	Historie	15
2.6.2	Cíle	16
2.6.3	Přínos.....	17
3	Výzkumná část	19
3.1	Výzkumné předpoklady.....	19
3.2	Metoda výzkumu	20
3.3	Struktura rozhovoru	22
3.4	Realizace rozhovorů	22
3.4.1	Rozhovor číslo 1.....	22
3.4.2	Rozhovor číslo 2.....	26
3.4.3	Rozhovor číslo 3.....	28
3.4.4	Rozhovor číslo 4.....	31
3.5	Vyhodnocení rozhovorů	34
3.6	Diskuze	35
4	Informační brožura	38
4.1	Rozhovory.....	38
4.2	Informace o Erasmu na půdě vysokoškolských institucí.....	41
4.2.1	Univerzita Karlova	41
4.2.2	Masarykova univerzita	43
4.2.3	Česká zemědělská univerzita v Praze.....	44
4.3	Erasmus databáze.....	46
5	Závěr.....	47

6	Seznam použitých informačních zdrojů	48
---	--	----

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá programem studentské mobility Erasmus a Erasmus+ (dále jen Erasmus). K výběru tohoto tématu mě přivedla vlastní zkušenost se studentskou výměnou, kterou jsem absolvovala před pěti lety. Do Erasmu se zapojuje čím dál větší množství jedinců i institucí. V soudobém globalizovaném světě nabývá tento druh mobility na významu.

Obecným cílem této práce je zjistit přínos studentské výměny pro osobnostní rozvoj z pohledu multikulturní problematiky. Součástí je teoretická, výzkumná a praktická část.

Cílem teoretické části je na základě uvedené literatury představit program Erasmus. Shrnout jeho historii, cíle a přínos. V teoretické části práce se nachází vymezení základních pojmů zaměřených na interkulturní vzdělávání. Dále blíže představím pojem kultura, pokusím se blíže popsat české etnikum, zaměřím se na přiblížení myšlenky interkulturalismu a nastíním problematiku předsudků a stereotypů.

Ve výzkumné části, jejíž stěžejní součástí je šetření formou kvalitativního výzkumu, přinesu bližší náhled do přínosu studentských výměn. Oslovila jsem studenty, kteří se Erasmu v minulých letech účastnili. Na základě diskuze s nimi bych ráda představila konkrétní poznatky z jednotlivých rozhovorů.

V praktické části práce se budu věnovat aplikaci získaných poznatků. Ráda bych ostatním studentům a dalším zájemcům o tuto problematiku zprostředkovala informace, které by jim mohly pomoci při rozhodování, zda se do Erasmu zapojit, nebo při samotné přípravě na studentskou výměnu. Tato myšlenka mě inspirovala ke vzniku informační brožury obsažené v samotném závěru předložené bakalářské práce. V případě zájmu tuto brožuru ráda poskytnu např. Studentské radě, Studentskému spolku Agora a dalším.

2 Teoretická část

Teoretická část práce je založena na analýze dostupné literatury. Zabývám se zde základní terminologií.

Nejprve bych ráda definovala základní pojmy z oblasti multikulturní výchovy, které budu v práci používat a se kterými se v oblasti výzkumu můžeme setkat. Postupně se zaměřím na vzdělávání, vzdělání, výchovu, stručně charakterizuji kulturu a přidružené pojmy k ní (tomuto pojmu je později v této práci věnována celá kapitola), kulturní šok, multikulturalismus, multikulturu a etnikum.

Mezi nejzákladnější pojmy pedagogické terminologie patří **vzdělávání**. V praxi se často zaměňuje s termínem **vzdělání**. Vzdělávání je vzdělávací proces, který vede ke vzdělání (Průcha, Walterová, Mareš, 1995). I Dvořáková (2015) chápe vzdělávání jako proces patřící do základní kategorie pedagogiky. Upozorňuje ale na fakt, že se jedná o pojem zasahující do mnohých vědních disciplín, např. do psychologie, ekonomie, politologie i politické praxe. Autorka rozlišuje dva náhledy na vzdělávání. První je tradiční a vymezuje vzdělávání jako „*proces předávání a osvojování si znalostí, dovedností a návyků především racionální povahy...*“ (s. 39). Druhé pojetí chápe vzdělávání poněkud moderněji: „*Vzdělávání je proces, kdy především prostřednictvím poznávání rozvíjíme osobnost, zejména její poznávací, racionální schopnosti. Je to vytváření systému poznatků a metod poznávání, což je použitelné v praktických činnostech i v dalším poznávání (vzdělávání)...*“ (s. 39).

Se vzděláváním úzce souvisí další ze základních termínů pedagogiky - **výchova**. Průcha, Walterová, Mareš (1995) ji definují jako proces vědomého působení na jedince, který si klade za cíl dosáhnout pozitivních změn v jeho vývoji.

Dalším významným termínem pro tuto práci bude **kultura**. Pojem kultura pochází z antického starověku a vznikl z latinského „colo“, resp. „colere“. Původně byl spojován s obděláváním zemědělské půdy (agri cultura). Poté nově dimenzoval pojem kultura římský filozof Marcus Tullius Cicero, když ve svých Tuskulských hovorech (45 př. n. l.)

nazval filozofii kulturou (Soukup, 2000, s.13). Podle Eriksena (2008) je termín kultura původem z latinského *colere*. Tedy synonyma pro pěstování a kultivaci.

Mezi další klíčové pojmy můžeme zařadit **kulturní pluralitu** a **kulturní relativismus**. Vališová a Kasíková (2011) odkazují na autorku Šiškovou a Čermákovou. Ty prezentují kulturní pluralismus a relativismus jako uznávání kultur, jež není možné hodnotit dle kritérií horší nebo lepší, primitivní nebo vyspělá. Kulturní pluralita představuje teoretický koncept, který vyzdvihuje nutnost uznávat specifické kultury různých společenství za rovnocenné. Při definici kulturního relativismu odkazuje Průcha (2011) na Soukupa. Ten pojem definuje jako teoreticko-metodologický přístup. Upozorňuje na fakt, že jedinečné sociokulturní systémy jednotlivých kultur můžeme pochopit a charakterizovat pouze v souvislosti s hodnotami, normami a idejemi jim vlastním. Opakem tohoto přístupu je **egocentrismus**.

Když jedinec setrvá v odlišném kulturním prostředí, začne reakce nazývaná **akulturace**. Akulturaci můžeme rozdělit na čtyři odlišné tendence. V rámci akulturace rozlišujeme **asimilaci**, tedy snahu o splynutí s „novou“ kulturou na úkor naší vlastní. Člověk potlačuje znaky vlastní kultury a přejímá znaky kultury hostitelské země. Další tendencí může být **separace** (z lat. *separatio*, oddělení, odloučení). Pokud se jedinec neztotožní ani s jednou kulturou, hovoříme o **marginalizaci**. Poslední fází akulturace je **integrate**, kdy dochází k akceptování hostitelské kultury a zároveň není potlačována kultura vlastní (Berry, 2011).

Jednou z reakcí jedince na neznámé prostředí může být **kulturní šok** (culture shock). Pedersen (1995) uvádí, že tento termín poprvé použil antropolog Oberg. Ten ho definoval jako potíže, které vznikají při pobytu v neznámém prostředí. Kutnohorská (2013) upozorňuje na paradox, kdy šokem chápeme jednorázové, rychlé zvraty. Většinou je pojem užíván s negativní konotací. Kulturní šok je naopak dlouhotrvající proces. Délka tohoto stavu je podmíněna naší schopností akceptovat cizí prostředí se všemi odlišnostmi. Jedná se o pocit dezorientace a stresu. Je důsledkem toho, že pokud se pohybujeme v nám známém kulturním prostředí, máme tendenci ho považovat za normální. Přijímáme určité stereotypní kulturní vzorce a přikládáme jim obecně platný význam. Když se jedinec ocitne v odlišném kulturním prostředí, začne pociťovat kulturní odlišnosti. Kulturní šok je důsledkem nečekaných a překvapujících zjištění, která vznikají při kontaktu s cizí kulturou.

Dalším stěžejním pojmem pro tuto práci je **multikulturalismus**. Dle Jiráskové (2006) multikulturalismus vystihuje ideál respektování rozdílů a odlišností jedinců i celých kultur a jejich vzájemné tolerance. Jedná se spíše o teoretický pojem popisující ideální stav.

Např. v díle *Kulturní a sociální antropologie* od Soukupa (2000) je multikulturalismus definován jako stav společnosti, ve které vedle sebe žijí různé sociokulturní skupiny se specifickými systémy institucí, tradic, postojů a hodnot. V tomto pojetí je termín multikulturalismus užíván neutrálně. Koexistence různých skupin neznamena automaticky přítomnost tolerance a respektu ve vzájemných vztazích. Jedná se o proces, při kterém dochází k výměně kulturních statků, ke vzájemnému ovlivňování kulturních systémů a případně k vytváření systémů nových. Dále představuje vědeckou teorii, která se zabývá různými aspekty sociokulturní rozmanitosti, zkoumá a srovnává odlišné náhledy na svět, rozdílná pojetí skutečnosti, rozmanité vzorce jednání, komunikační kódy, zabývá se kulturními rozdíly jako výsledkem specifické adaptace společností na různá prostředí. Společenský cíl, multikulturalismus v tomto pojetí znamená vědomé úsilí o vytvoření pluralitní společnosti zahrnující množství odlišných sociokulturních skupin.

Dále, dle Soukupa (2000) pojem **interkulturní** (lat. inter = mezi) zahrnuje vzájemnost, výměnu, dialog odlišných sociokulturních skupin. V interkulturní společnosti dochází k mezikulturnímu dialogu, spolupráci, ke vzájemnému obohacování jedněch druhými – odlišnými.

Dalším významným pojmem je **multikultura** (interkultura), popisující skutečný stav takzvané objektivní skutečnosti, která existuje v teoretické i praktické rovině (Jirásková, 2006). Šimková a Zajíc (2010) chápou multikulturu jako „*stav, kdy v rámci jedné společnosti spolu žijí lidé pocházející z různých kulturních okruhů a tuto svou kulturní odlišnost mohou svobodně projevit*“ (s. 5).

Stejně jako u multikulturní a interkulturní výchovy, které se věnuji níže, vidí Kořátková (2014) multikulturu a interkulturu jako odlišné koncepty. V případě, že se minority snaží zachovat své kulturní rysy a nesnaží se skrývat rozdíly a požadavky, aby byly tyto rozdíly majoritou respektovány, hovoříme o multikulturním soužití. Pokud se ale minority snaží přizpůsobit zvyklostem majoritní společnosti a kulturní normy obou

společností se pozvolna prolínají, jedná se o interkulturní soužití. „*Multikulturalita vyjadřuje situaci koexistence různých sociokulturních skupin, které se vyskytují vedle sebe nebo jedna uzavřeně ve druhé. Interkulturalita vyjadřuje dynamickou výměnu kulturních znaků mezi kulturami, charakterizovanou oboustranným přijímáním a poskytováním, s výrazným rysem pro porozumění odlišnostem a pro hledání vzájemnosti postavené na základních lidských principech*“ (s. 208).

Etnikum je další pojem, který se v této práci objeví. V této části jenom stručně shrnu jeho význam (později se k němu ještě vrátím).

Původ slova etnikum sahá do antické řečtiny (ethnos), kde se vykládal jako kmen, rasa nebo národ (Kutnohorská, 2013). Tento pojem je předmětem zkoumání zejména etnologie, kulturní antropologie a sociologie. Někteří chápou etnikum jako synonymum k pojmu národ. Eriksen (2002) ale upozorňuje, že národ se vztahuje spíše k příslušníkům určitého státu, kdežto etnické skupiny často hranice států nekopírují.

2.1 Kultura

Tento pojem přesahuje hranice mnohých vědních disciplín, a proto může být definován rozličně. Obecně rozlišujeme dvě různé skupiny chápání kultury. Na základě širšího pojetí je kultura výsledkem činnosti lidské civilizace. Jedná se o materiální i duchovní výtvořky a výsledky lidstva. Nepředstavuje tedy jen obydlí, nástroje, plodiny, oděvy a průmysl, nýbrž i náboženství, právo, morálku, umění a politiku. Dle užšího pojetí kultury ji chápeme jako projevy chování lidí, mezi které řadíme zvyklosti, symboly, komunikační normy, sdílené hodnotové systémy, zkušenosti nebo tabu (Průcha, 2011).

Soukup (2000) podotýká, že kultura prostupuje všechny oblasti našeho života a zabarvuje brýle, kterými hledíme na svět. Kultura je „*v nejširší definici, jako protiklad přírody. Vše, co člověk během svého historického vývoje vytvořil a dále vytváří, celý komplex myšlenek, názorů a postojů, prvků, statků hmotných i nehmotných, předmětů uměleckých i užitečných. Patří sem instituce, kterým se podřizujeme, nebo je sami vytváříme, způsoby chování a naše reakce na chování druhých, dokonce i to, co přímo nepozorujeme, ale pouze jaksí vycítíme*“ (s. 16).

Dále podotýká, že **subkultura** představuje „*specifickou skupinu, která je tvůrkyní a nositelem zvláštních, odlišných norem, hodnot, vzorců chování a zejména životního stylu, i když se podílí na dominantní kultuře a na fungování širšího společenství*“ (s. 17).

Opačný význam má **kontrakultura**, která se záměrně staví do opozice a hodnoty kultury neguje. Další pojem, který Soukup definuje, je **enkulturace** (v sociologii označovaná též jako socializace). Jedná se o proces, jímž si člověk coby člen určité společnosti osvojuje její kulturu. Pod pojem zahrnuje všechny projevy naučeného chování, získávání znalostí, dovedností a postojů, jimiž člověk nabývá kompetence v kultuře dané společnosti (Soukup, s. 17).

2.2 České etnikum

V této části bych se ráda zaměřila na charakteristiku českého národního etnika. Domnívám se, že k tomu, abychom pochopili odlišnosti ostatních kultur, je třeba lépe rozumět té naší.

Průcha (2011) uvádí, že podle některých zdrojů na světě najdeme až 5000 etnik. Přesný počet není známý ani přesto, že existují archivy a databáze obsahující přehledy a charakteristiky lidských kultur. Průcha odkazuje na zjištění českých etnografů Hubingera, Honzáka a Polišenského, kteří popsali 739 etnik, o kterých přinesli podrobnější informace. Etnografický atlas na Yale University v USA mapuje 1264 etnických kultur. Multikulturní realita a různorodost kultur soudobého světa je nemalá.

V důsledku nedostatečného rozšíření vědních oborů zabývajících se etnopsychologií a interkulturní psychologií se o charakterních vlastnostech Čechů, jak z jejich vlastního pohledu, tak z pohledu cizinců, dozvíme spíše z médií než z vědeckých výzkumů. Definovat národní charakter českého etnika se pokoušeli vědci už před více než sty lety. Touto otázkou se zabývají sociologové, filozofové i žurnalisté. Průcha odkazuje na Emanuela Chalupného, který byl jedním z nich. Chalupný považuje iniciativu a zároveň nedůslednost, jako jedny z vlastností charakterizující české etnikum. Jako příklady uvádí např. vynálezce Ressler, který učinil průlomový objev, nedokázal ho však zpeněžit. Stejně to bylo v případě českého závodu Laurint a Klement, který se ocitl v rukou cizinců.

Češi jsou průkopníci, ale nejsou dostatečně vytrvalí, aby dokázali zužitkovat výnos ze svých okázalých projektů. Další vlastností Čechů je individualismus. V umění, kde se oceňují zejména výkony jednotlivců, jsou Češi velice úspěšní. Zároveň Češi vynikají v mírumilovnosti. Nad emocionalitou u Čechů převládá sklon k racionalitě, čímž se řadí mezi západní země. Východ je zaměřen spíše emocionálně. O nedočkavosti podle Chalupného svědčí fakt, že se v češtině klade přízvuk na první slabiku. To prý vypovídá o anticipaci, která symbolizuje rychlý a bravurní vzestup, ten však záhy opadá. Průcha (2004) podotýká, že v případě posledního bodu mluvíme spíše o spekulaci než o vědecky podložených faktech. Na Chalupného ve snaze o vědeckou analýzu českého etnika nenavazuje žádný psycholog ani sociolog, nýbrž spisovatel Jiří Mahen.

Ten nepřistupuje k tématu vědecky, ale stylem národní sebereflexe. Mahen považuje Čechy za aktivní se schopností organizace práce, s ideálním nadšením, se smyslem pro velké myšlenky a věci a přisuzuje jim i zdravý a opatrný rozum. Mezi negativní vlastnosti českého etnika řadí těkavost a nedostatečnou vytrvalost. Vztah Čechů k náboženství popisuje jako vlažný, stejně tak jim přisuzuje málo odvahy a revolučnosti. Vzhledem ke stálosti rysů národního charakteru bychom mohli považovat tento výčet za stále aktuální. Mezi současné osobnosti, které se k charakteristice českého etnika vyjádřily, můžeme zařadit spisovatele Jáchyma Topola. Ten upozorňuje na to, že jedním z hlavních problémů Čechů je český jazyk. Ten označuje za provinční. Přichází s myšlenkou, že brzy zanikne. Předpovídá, že čeští autoři budou psát v angličtině, aby si zajistili více popularity. Český národ považuje za malý a slabý. Průcha váhá, zda by tyto myšlenky mohly vypovídat o určitém rysu české povahy. Konkrétně nízkou národní hrdost a sebedoceňování (Průcha, 2004).

Vstřícnost a otevřenost české společnosti vůči cizím etnickým a národnostním menšinám je značně ovlivněna někdejší neprostupností komunistického režimu, jehož zásluhou bylo všechno cizí chápáno jako znepokojivé (Jirásková, 2006). Průcha (2014) poukazuje na nedostatečně rozvinutou etnopsychologii a interkulturní psychologii na našem území. Důsledkem toho máme poměrně málo vědeckých poznatků v této oblasti. Tollarová, Hradečná a Špírková (2013) považují etnickou homogenitu v české společnosti jako tradiční. Autorky současně poukazují na zvláštnost, že obyvatelé České republiky vnímají své dějiny jako dějiny uzavřeného geologického prostoru. A to i přes fakt, že v 19. století byla migrační tradice Čechů veliká. Ve Vídni tou dobou pobývalo na 300 tisíc

Čechů. Kolonisté z našeho území mířili i mnohem dál. Na území Ruska a Volyně se usídlilo až 1,6 milionu lidí. Důkazem působení Čechů v USA jsou například názvy vesnic nesoucí česká jména. I přes federativní vztah se Slovenskem byla prosazována politika nacionalismu, kdy má každý národ nárok na svůj stát a naopak. V České republice je etnická homogenita chápána jako korektní běžný jev. Proto může být pro většinu z nás představa společného soužití s etnicky a kulturně jinými lidmi zvláštní. Autorky dělí přístup Čechů k cizincům do dvou odlišných dimenzí. Upozorňují na to, že cizinci v naší společnosti mohou být chápáni buď jako nepřátelé, nebo jako osoby mimo českou společnost.

Z perspektivy české historie jsou za cizince nepřátele považováni Němci. Za příčinu tohoto fenoménu můžeme označit například útlak českého jazyka němčinou. Další příčinou může být to, že Němci jsou mnohdy považováni za viníky druhé světové války, což vede k negativnímu vztahu Čechů k sudetským Němcům, který je dodnes žhavým politickým tématem. Německo je po ekonomicky vyspělejší než Česká republika a panuje zde přirozená obava, že si jako silnější a bohatší stát dělá nároky na naše území, jakoby nám chtěl něco vzít. Z tohoto principu pak pramení známky xenofobie, které ovlivňují náš postoj vůči Němcům při osobním setkáním (Tollarová, Hradečná, Špirková, 2013).

Dalším příkladem problematiky migrace do české společnosti je situace, kdy cizinec žije na území České republiky, ale je od společnosti separován. Konkrétní příklad je možné sledovat na komunitě Vietnamců. Ti přijížděli na české území organizovaným způsobem na základě mezistátní dohody. Nikoliv z vlastního podnětu. Jejich pobyt na českém území byl monitorován a omezován. Museli se řídit restriktivními pravidly, která měla za následek určitou podřízenost. Tento jev byl potom mnohými zobecněn a považován za správný. Socialistické smluvní dohody, na jejichž základě do ČR cizinci mířili, byly charakteristické dočasností. Poté, co zde studenti a pracovníci dostudovali nebo dopracovali, měli se navrátit. Tento fenomén zůstal zakotven v chápání správného migranta v rámci české společnosti a stejně tak v koncepčních úvahách Vlády ČR. Ti migranti, kteří naruší tento koncept a zůstanou, mohou v některých občanech vzbudit xenofobní odezvu. Paralelní soužití, kdy se migranti nestávají součástí většinové

společnosti, není trvale udržitelné, jelikož přináší napětí mezi lidmi (Tollarová, Hradečná, Špírková, 2013).

2.3 Multikulturní společnost

Soužití s lidmi pocházejících z odlišného kulturního a etnického prostředí nás přivádí k další kapitole této práce.

Mezi znaky multikulturní společnosti řadíme kulturní pestrost. Tento pojem popisuje stav, kdy se různé kultury přirozeně prolínají. Projevuje se tolerancí, vzájemnou spoluprací a např. schopností vzájemně komunikovat. Podle Jiráskové by mělo docházet i k vzájemnému kulturnímu obohacení (Jirásková, 2006).

Multikultura provází lidstvo již od dob říší babylonské, perské, makedonské, římské, arabské, aztécké a mnohých dalších. Především velké říše byly v minulosti velice kulturně i etnicky různorodé. Bylo tomu tak zejména díky expanzi nebo migraci obyvatel. Říše pohlcovaly okolní území a s ním i místní obyvatele. Výsledkem pak byly velice rasově, nábožensky i etnicky různorodé celky. Všechna politická seskupení, vyjma moderního národního státu, byla původně jazykově nesourodá. Zásadním zlomem bylo právě až tvoření moderních státních útvarů, kdy byl kladen důraz na jazykovou a mravní jednotu, sjednocení území i mravních a kulturních vzorců. Říše, které se nedokázaly sjednotit ve výše zmíněných aspektech, čelily tvorbě samostatných moderních státních útvarů v rámci celku - jako například v Rusku nebo Rakousku. Dochází zde k formování dvou různých tendencí. Ta první je maximálně netolerantní, druhá je naopak maximálně tolerantní a se stala základním rysem soudobého moderního světa. Dnešní doba je charakteristická vyšší intenzitou komunikace a oboustranným respektem příslušníků odlišných kultur. Multikultura pro lidstvo není nová, avšak přichází v různých vlnách (Jirásková, 2006). Na rozdíl od 19. a 20. století, kdy se národy utvářely, vytvářely si vlastní identitu a budovaly vzájemné vztahy se sousedními zeměmi, je dnes naopak trendem vzájemně spolupracovat. Dříve běžný nacionalismus, který sbližování spíše bránil, dnes již není moderní. Příkladem může být Evropská unie založená na národní spolupráci a další mezinárodní projekty. Současná situace prolínání různých kultur směřuje k symbióze, ale může vyústit i v konflikt. Pro hladké soužití v moderním světě je nezbytné uvědomit

si své předsudky a stereotypy týkající se jednotlivých příslušníků různých národnostních a etnických skupin a snažit se je percipovat (Tollarová, Hradečná, Špirková, 2013).

Snaha o pluralitní společnost přináší mimo výhod i mnoho úskalí. Mezi psychologické nesnáze při uplatňování multikulturalismu patří efektivita překonávání odlišností. Jirásková (2006) podotýká, že veškerá otevřenost pokaždé představuje určité riziko, ale stejně tak přináší obohacení a rozšiřuje naše kognitivní a prožitkové zkušenosti. Zbavování se negativních předsudků a odbourávání strachu je dlouhodobý proces. Překonávání a uznávání jinakostí se vyznačuje otevřeným a respektujícím přístupem k rozdílům a odlišnostem a vyhýbáním se iracionálním, nadřazeným, xenofobním, extremistickým a rasovým postojům. Na to, jak národy vnímají cizince na svém území, mají významný vliv média.

2.4 Předsudky a stereotypy

Každý z nás si utváří názory, postoje a představy o druhých. Tyto reakce na okolí nazýváme předsudky a stereotypy. Popisují vztahy ve společnosti mezi odlišnými národnostmi, rasami, etniky a kulturami. Zmíněné pojmy vyjadřují vztah jednotlivců nebo i celých skupin k příslušníkům odlišných národnostních skupin, etnik nebo kultur. Jedná se o relativně stálá stanoviska. Předávají se z generace na generaci a jsou přetrvávající. Vyznačují se silným emocionálním zabarvením a mohou postrádat racionální obsah (Průcha, 2004). V Průchově publikaci *Interkulturní psychologie* najdeme definici stereotypů dle Nakonečného: „*Stereotypy jsou mínění o třídách individuí, skupinách nebo objektech, která jsou v podstatě šablonovitými způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují; nejsou produktem přímé zkušenosti individua, jsou přebírány a udržují se tradicí*“ (s. 67). Průcha přináší i citaci od Hartla a Hartlové, kteří definují předsudky jako „*předpojatost, názorová strnulost; emočně nabitý, kriticky nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoj, názor přijatý jedincem nebo skupinou*“ (s. 67). Předsudky a stereotypy úzce souvisí s migrací. Ta může být příčinou jejich vzniku, ale stejně tak je může zmírňovat. Autorky chápou předsudky jako názor, který si člověk utvoří bez předchozího zamyšlení se. Předsudky si utvářejí všichni. Místo snahy o zatajování nebo stydlivosti bychom se jimi naopak měli hlouběji zabývat. Běžné jsou negativní předsudky, které bývají emociálně zabarveny. Často jsou i citově vyhocené. Tento fakt paralelně odpovídá

skutečnosti, že hodnocení probíhá bez předchozího racionálního posouzení situace. Z tohoto jevu pramení konflikty a agrese (Tollarová, Hradečná, Špirková, 2013).

Stereotypy jsou na rozdíl od předsudků dlouhodobějšími postoji a názory. Často bývají založeny na generalizaci zkušenosti. Mohou pramenit z pověr a přežitých informací, které se přenáší na celou skupinu lidí. Stejně jako předsudky je stereotypizace věcí přirozenou a týká se nás všech. Slouží k simplifikaci a třídění poznatků, které vnímáme. Na základě jedné zkušenosti pak jednáme i v jiných situacích. Například přijímáme postoj ke všem členům jedné skupiny na základě zkušenosti s jedním z jejich členů v naprosto odlišné situaci. I stereotypy mohou být negativní. Velikým problémem stereotypů je jejich stálost. Pokud přijmeme určitý stereotyp za svůj, je velice obtížné své přesvědčení změnit, nebo se ho zbavit. Námi utvořený stereotyp potom brání ve skutečném poznání reality. Tento ustálený postoj je silnější než současný zážitek. „*Uvědomění si konkrétních předsudků a stereotypů, jejich původu, jejich podoby a hlavně jejich alternativ považujeme za jeden z klíčových cílů projektu*“ (Tollarová, Hradečná, Špirková, 2013, s. 53).

2.5 Interkulturní výchova a vzdělávání

K šíření myšlenky multikulturní (pluralitní) společnosti napomáhají různé prostředky. Podle Vališové a Kasíkové (2011) se v České republice v rámci tohoto směru, v prostředí školských institucí, nejčastěji užívají **multikulturní výchova** a **interkulturní vzdělávání**. Multikulturní výchova je pojem typičtější pro anglosaskou oblast, kdežto výraz interkulturní výchova je častěji používán v Evropě. Autorky upozorňují, že se v anglosaské oblasti můžeme stále častěji setkat se záměnou pojmu *interkulturní vzdělávání* a *interkulturní výchova*. Podle autorek je důvodem „...*čerpání poznatků a odkazování se na koncepty z oblasti interkulturní komunikace nebo interkulturní psychologie...*“ (s. 324).

„*Multikulturní výchova (v nejširším slova smyslu edukace) se týká nejen vzdělávání dětí cizinců, ale i výchovy a vzdělávání celé společnosti*“ (s. 322). Jedná se o velice širokou problematiku, jejíž cílem je utváření charakteru jednotlivců tak, aby se dokázali vypořádat s existencí v multikulturní společnosti. Účelem je přispět k bezproblémovému soužití různých skupin i jednotlivců. Základem pro multikulturní výchovu jsou vědecké koncepty

multikulturalismu, tedy společenskovedních teorií, které řeší různé aspekty kulturní plurality.

Průcha (2011) se domnívá, že se do České republiky termín interkulturní výchova dostal v roce 1989 a je nesprávně překládán z anglického jazyka, kde je vyjádřen souslovím „multicultural education“. Ve výrazu „education“ je v anglickém jazyce zahrnuto hned několik významů - výchova, vzdělávání a pedagogika. Do českého jazyka se tento pojem překládá pouze jako výchova. Vzdělávání je hlavní součástí multikulturní edukace. Jedná se o proces vědomého a systematické osvojování poznatků, dovedností i stanovisek. Autor uvádí, že znalosti jsou nedílnou součástí interkulturní výchovy, protože je na nich založena. Poslání multikulturní výchovy může být dosaženo pouze za předpokladu, kdy všichni zapojení do tohoto procesu, tedy vzdělavatelé i vzdělávající se subjekty mají odpovídající znalosti v oblastech etnické, kulturní a rasové koexistence.

Multikulturní, neboli interkulturní výchova dle Průchy, Walterové a Mareše, (1995), popisuje cesty ke vzájemnému respektu a pochopení mezi různými kulturami. Je podstatná při vytváření postojů vůči jiným národnostem, příslušníkům jiných ras než je ta naše apod.

Kořátková (2014) rozlišuje v této oblasti dva různé termíny: *„Multikulturní výchova vychází především ze zprostředkování faktů o té které kultuře. Vzdělávání se zaměřuje na poskytování informací o nich. Přitom více vyplývají na povrch odlišnosti a rozdíly a častěji se odhaduje pozice „my“ a „oni“.* Interkulturní výchova vychází z prožitkového a komplexnějšího procesu, který je spojován společnými znaky a vzájemným obohacováním...“ (s. 208).

Průcha (2011) uvádí, že *„...se jedná o vzdělávací proces cílený na edukaci lidí z různých prostředí s odlišným původem, vyznávající různá náboženství k vzájemné toleranci a součinnosti. Multikulturní výchova se provádí na základě různých programů ve školách i mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních“* (s. 15). S multikulturní výchovou jsou spojována velká očekávání, dle Průchy ale skutečný efekt není spolehlivě prokázán.

V rámci interkulturní výchovy ve školách je klíčové nejenom šíření vědomostí, ale i snaha o pochopení jiných kultur a porozumění jejich rozdílnosti. Zásadní je zaměřit se na rozvoj osobnosti a hodnotovou orientaci. Díky tomu je pak možno ovlivnit hodnotovou

orientaci žáků a formovat tak jejich citové schopnosti. Velkou roli zde hraje aktivní účast samotných studentů, ke kterým může pedagogům posloužit např. projektové vyučování nebo zapojení interaktivních metod. Vazba multikulturní výchovy na osobnostní rozvoj je nezbytná. Jirásková zdůrazňuje, že bez takového přístupu by interkulturní výchova byla pouze uplatňováním ideologie multikulturalismu. Stejně tak nesmí být opomenut ani vědomostní aspekt. Podle Jiráskové, zastávají mnozí odborníci názor, že se obě sféry vzájemně ovlivňují (Jirásková, 2006).

Aby byla interkulturní výchova efektivní, nesmí být pouze teoretická. Je třeba, aby studentům poskytovala tzv. „zážitek kulturní rozmanitosti“. Tedy aby se studenti mohli seznámit s názory a stanovisky příslušníků různých kultur. Podstata netkví pouze v informovanosti o rozličných kulturách, ale zásadní je rozvoj postojů směrem k interkulturnímu pochopení. Základ multikulturní výchovy tedy spočívá v rozvoji komunikačních schopností a dovedností studentů za účelem akceptování ostatních s ohledem na jejich jinakost v souladu se slušností, spravedlivostí, právem a respektem. Takto nastavené pojetí interkulturní výchovy buduje ve studentech schopnost rozpoznat náznaky rasové intolerance. Vzhledem k tomu, že Erasmus naplňuje mnohé z těchto bodů, můžeme ho chápat jako součást interkulturního vzdělávání.

2.6 Program Erasmus

V této části práce se zaměřuji na představení programu Erasmus. Od obecné charakteristiky postupuji k historii, cílům a přínosu. V této sekci jsem velmi ocenila zejména cizojazyčné internetové zdroje.

Program Erasmus je projekt Evropské unie zprostředkovávající studentům vzdělávání a odborné stáže v zahraničí. Současně podporuje jednotlivce z vysokoškolského prostředí a firmy se zájmem o vedení přednášek na univerzitách v cizině. Za posledních 25 let programu studentské mobility využilo více než 2,7 milionu studentů. 4% procenta studentů ze zapojených zemí v rámci Evropské unie obdrží finanční prostředky během svých studií, aby mohli vycestovat (<http://ec.europa.eu>).

Mobilita studentů se stala velice populární. Zkušenosti ze zahraničí jsou v dnešním světě velice ceněné. S rostoucí poptávkou po způsobilých zaměstnancích roste i poptávka po mezinárodních studentských výměnách. Od roku 1987, kdy byl Erasmus spuštěn, se každým rokem zvyšuje jeho popularita. Nejvíce studentů vycestovalo z Francie, Německa a Španělska (<http://ec.europa.eu>).

„Do programu jsou zapojené členské státy EU – 28 zemí, členské státy Evropského hospodářského prostoru (Norsko, Island, Lichtenštejnsko), dále Turecko, Bývalá jugoslávská republika Makedonie a mnoho partnerských zemí mimo EU“ (<http://www.naerasmusplus.cz>).

„Počínaje rokem 2014 jsou společné studijní programy včetně programů joint degree financovány z evropského vzdělávacího programu Erasmus +, který zastřešil dosavadní programy na podporu mobility: Lifelong Learning Programme (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius and Grundtvig), Mládež v akci a pět programů mezinárodní spolupráce (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink a program spolupráce s průmyslovými zeměmi)“ (<http://www.cuni.cz>).

V budoucnosti se Erasmus dostane do centra pozornosti s nově propagovaným programem Erasmus pro všechny. Ten nabídne možnosti zahraničních studií, pracovních nabídek i dobrovolnictví širší škále lidí (<http://www.cuni.cz>).

„V roce 2006/2007 byla ukončena druhá etapa programu Erasmus. Od roku 2007/2008 byl program Erasmus součástí Programu celoživotního učení - Lifelong Learning Programme (LLP) a od roku 2014/2015 je jedním z hlavních pilířů skupiny vzdělávacích programů Erasmus+, které se orientují na vzdělávání a odbornou přípravu a mobility a spolupráci ve vysokoškolském vzdělávání po celé Evropě. Erasmus+ zahrnuje všechny současné unijní systémy financování v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a mládeže: program celoživotního učení (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig), Mládež v akci a pět programů mezinárodní spolupráce (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink a program pro spolupráci s průmyslovými zeměmi). Nově také zavádí podporu sportu. Integrovaný program žadatelům zřehlední jednotlivé možnosti financování. Rozpočet byl na období 2014–2020 schválen ve výši 14,7 miliardy EUR“ (<http://www.cuni.cz>).

2.6.1 Historie

Erasmus odstartoval 17. června 1987 a vzkvétal po celou dobu v různých fázích svého vývoje. Původně byl projektem jedenácti členských zemí. Zakládajícími členy byla Belgie, Dánsko, Německo, Řecko, Francie, Irsko, Itálie, Nizozemsko, Portugalsko, Španělsko a Velká Británie. V prvním roce působnosti skrz Erasmus vycestovalo 3244 studentů. Pro mnohé z nich to byl vůbec první vhled do odlišných kultur a způsobů života. Rok po založení se projekt rozrostl o dalšího členu, Lucembursko. V roce 1992 se do programu zapojily další státy. Jednalo se o šest členských zemí Evropského sdružení volného obchodu (European Free Trade Association). Pět let po založení se tato úmluva rozrůstá o další nové členy: Rakousko, Finsko, Island, Švýcarsko, Norsko, Finsko a Švédsko. Netrvá to více než dva roky a přidává se i Lichtenštejnsko. V roce 1996 byly zavedeny Erasmus Intensive Language Courses (<http://ec.europa.eu>). Tyto kurzy jsou určeny studentům nominovaným do programu Erasmus za účelem přiblížení tzv. méně používaných jazyků v regionu, do kterého bude student mířit. Kurzy se konají před začátkem semestru a jsou organizovány zahraničními vzdělávacími institucemi (<http://www.cuni.cz>). O rok později, tedy v roce 1997, se do Erasmu mohli zapojit i pedagogové v rámci zaměstnaneckých výměň (<http://ec.europa.eu>). V roce 1998 se do Erasmu přidává šest dalších zemí. Jedná se o Českou republiku, Kypr, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Polsko a Slovensko. Rokem 1999 se Erasmus rozrůstá o dalších šest členů – Bulharsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva a Slovinsko. O rok později se zapojuje Malta. V roce 2002 se studentské výměny účastnil miliontý student. Erasmus se později stal součástí mnohem většího vzdělávacího projektu, Socrates. V roce 2003 byl představen Erasmus University Charter. Jedná se o listinu, která umožňuje vysokým školám participaci v programu Erasmus+. Erasmus University Charter (dále jen EUC) stanovuje obecný rámec pro aktivity evropské kooperace. Schválení účasti v Erasmus University Charter uděluje Evropská komise (<http://eacea.ec.europa.eu>).

Rokem 2004 do Erasmu vstupuje Turecko. Od roku 2007 je program Erasmus součástí také celoživotního vzdělávání. Dále byly v tomto roce zařazeny pod záštitu programu Erasmus další aktivity, jako například zahraniční stáže. V roce 2009 se v rámci studentské mobility zapojil do výměny již dvoumiliontý student. Současně se do programu zapojilo i Chorvatsko. Na přelomu roku 2009/2010 se studentské a zaměstnanecké

mobility účastní více jak 3000 vysokoškolských institucí napříč Evropou (<http://ec.europa.eu>).

2.6.2 Cíle

„Erasmus+ si klade za cíl zvýšit kvalitu a přiměřenost kvalifikací a dovedností. Dvě třetiny prostředků z tohoto programu jsou určeny na stipendia více než 4 milionům osob za účelem studia, odborné přípravy, práce či dobrovolnické činnosti v zahraničí v období 2014–2020 (oproti 2,7 milionu v období 2007–2013). Pobyt v zahraničí může trvat od několika dnů až po jeden rok“ (<http://www.naerasmusplus.cz>). *„Program Erasmus je spolufinancován ze zdrojů EU a MŠMT ČR a byl vytvořen se záměrem podpořit vzájemné vztahy a spolupráci vysokých škol v rámci evropského prostoru, zkvalitnit jazykovou výuku, informovat o vzdělávacích systémech v různých zemích a dát vzdělání evropský rozměr“* (<http://www.cuni.cz>).

Hlavním cílem programu Erasmus+ je přínos do Evropské strategie „Evropa 2020“ pro růst, zaměstnanost, sociální rovnost a začleňování. Mezi konkrétní cíle patří níže zmíněné body.

Prvním cílem Erasmu je snižování nezaměstnanosti, a to zejména mezi mladými lidmi. Toho chce Evropská unie (dále jen EU) dosáhnout investicemi do rozvoje profesního poradenství a konzultačních služeb, podporou pracovních příležitostí, zahraničních stáží, učebních oborů a podnikání. Jednou z příčin vysoké nezaměstnanosti může být předčasný odchod ze škol. Protože je zde více důvodů, proč lidé ukončují školní docházku předčasně, neexistuje jednoduchá odpověď, jak tento problém řešit. Opatření ke snížení předčasného odchodu ze škol musí řešit množství mechanismů, které musí kombinovat vzdělávání a sociální politiku, práci s mladistvými a aspekty týkající se zdraví, jako je užívání drog nebo psychické problémy. Země EU se zavázaly snížit průměrný podíl těch, co opouští vzdělávací systém předčasně na méně než 10% k roku 2020 (<http://ec.europa.eu>).

Dalším cílem je podpora vzdělávání dospělých. Účast na vzdělávání dospělých se napříč Evropou výrazně liší. Data z roku 2012 ukazují, že se v některých zemích jedná o 1,4%, v některých až o 31,6%. Celoevropským trendem je stagnace těchto hodnot. Nejnižší účast mají lidé s nízkou kvalifikací a starší osoby. Jako cíl si EU do roku 2020

stanovila 15% účast lidí mezi 25-64 lety na vzdělávání dospělých. V roce 2012 byl cíl 9%, ale pouze 5 zemí EU dokázalo tento závazek splnit (<http://ec.europa.eu>).

Dále se chce Erasmus zasadit o vedení mladých lidí k účasti na evropské demokracii. V této oblasti navrhuje Evropská komise „strukturovaný dialog“. Strukturovaný dialog je vzájemný způsob komunikace mezi mladými lidmi a zákonodárci za účelem realizace priorit politiky evropské mládeže (<http://ec.europa.eu>).

Dalším záměrem je podpora inovace, spolupráce a reformy. Inovací se zde myslí zejména širší přístup ke vzdělání prostřednictvím nových technologií. Spolupráci představuje politika v souladu s Boloňským procesem a reformy jsou tvořeny na půdě Evropské komise (<http://ec.europa.eu>).

Erasmus se snaží i o podporu, spolupráci a mobilitu mezi partnerskými zeměmi EU. Evropské univerzity se podílejí na rozvoji mezinárodních osnov, sjednocení jednotných výstupů a vzájemně sdílejí poznatky (<http://ec.europa.eu>).

2.6.3 Přínos

Zkušenosti ze zahraničí mají vliv na obohacení studentských akademických znalostí a odborné způsobilosti. Erasmus napomáhá k osobnostnímu rozvoji studentů, upevňuje evropskou identitu a přispívá k celoživotní mobilitě. Přináší také nové služby a metody učení se a samotné výuky. Díky Erasmu dochází k šíření spolupráce a hlubšímu porozumění možnostem skrývajícím se za hranicemi jednotlivých zemí. Studium v zahraničí vyzbrojuje jednotlivce širokým spektrem kompetencí, například jazykovými znalostmi, které jsou stále více ceněné zaměstnavateli. Kromě vědomostí nabytých prostřednictvím studia a získaných schopností pochopit různé perspektivy a kultury, napomáhá účastníkům stát se samostatnějšími, nezávislejšími a kulturně sečtějšími. Erasmus je přínosný i studentům na pracovních stážích (<http://ec.europa.eu>).

Od samého spuštění programu bylo skrz Erasmus financováno přes 300 000 zaměstnaneckých výměn. Vzdělávacích misí se mohou účastnit mimo akademických pracovníků i jiní administrativní pracovníci v různých formách. Jedná se například o tzv. „job-shadowing“ (vzdělávací program, při kterém si vysokoškolští studenti mohou ověřit, zda pro ně bude určitá profese vhodná) (<http://www.businessdictionary.com>). Mnohdy doprovázejí zkušené zaměstnance a získávají tak přímou zkušenost nebo mají možnost účastnit se konferencí a workshopů souvisejících s jejich prací. Úspěch tohoto programu

vedl k utváření vysokoškolského vzdělávání v Evropě a k následujícím dílčím projektům (<http://ec.europa.eu>).

Významným úspěchem je tzv. **Boloňský proces** (Bologna Process). Původně se jedná o deklaraci čtyř evropských zemí (Francie, Německo, Itálie a Spojeného království) za účelem sjednocení vysokoškolských systémů, které se před rokem 1998 v jednotlivých zemích výrazně lišily (<http://www.msmt.cz>). Tento projekt vznikl díky společnému úsilí orgánů veřejné správy, univerzit, pedagogů, studentů společně s dalšími zainteresovanými stranami jako jsou zaměstnavatelé, agentury pro zajišťování kvality, mezinárodní organizace a instituce včetně Evropské komise. Jeho hlavním cílem je zajištění třífázového systému akademických titulů (bakalářský, magisterský, doktorandský). Dalším cílem je zajištění kvality a snadnější uznávání kvalifikací (<http://ec.europa.eu>). Široce se lišící vzdělávací systémy v jednotlivých evropských zemích znesnadňovaly uchazečům o zaměstnání s potřebou kvalifikací uplatnění v cizině. Zvýšená kompatibilita mezi vzdělávacími systémy zjednodušuje studentům a právě uchazečům o zaměstnání mobilitu v rámci Evropy. Boloňská reforma současně napomáhá evropským univerzitám a vysokým školám v konkurenceschopnosti a v atraktivitě v rámci celého světa. Dalším významným přínosem Boloňského procesu je modernizace vzdělávání a odborné přípravy tak, aby bylo zajištěno uspokojení potřeb neustále se měnícího trhu práce (<http://ec.europa.eu>). V současnosti je do Boloňského procesu zapojeno 48 zemí světa (<http://www.ehea.info>).

Dále se Erasmus zasloužil o **Evropský kreditní systém pro vysokoškolské vzdělávání** (European Credit Accumulation and Transfer System – ECTS). Evropský kreditní systém pro vysokoškolské vzdělávání patří k významným prostředkům Boloňského procesu. Umožňuje studentům přenos získaných kreditů nabytých na zahraniční univerzitě (<http://ec.europa.eu>). ECTS byl vytvořen v roce 1989 za účelem zjednodušení přenosu kreditů. Díky tomuto systému se úsek studia v zahraničí započítává stejně, jako by ho student absolvoval na domácí univerzitě. Evropský kreditní systém funguje ve 30 zemích Evropské unie a na více než 1000 vysokých školách (<https://www.euroskop.cz>).

Díky Erasmu se v dnešní době rozšiřuje **internacionalizace vysokých škol**. Internacionalizace vysokých škol je relativně nový fenomén. A to i přesto, že univerzity

vždy byly do určité míry globální instituce. Například ve středověku evropskou mobilitu představovali univerzitní studenti a profesori. Hnací silou těchto poutníků nebyly náboženské motivy, nýbrž snaha o poznání a vzdělanost. Jejich cílem tak nebyly náboženské svatyně, ale významná evropská univerzitní města. Tato dávná podoba mobility má nemalý vliv na to, jak tento pojem chápeme dnes. Důkazem může být již samotný název programu, Erasmus, který byl pojmenován po dánském poutníkovi, Erasmu Rotterdamském, významném filozofovi té doby. Mezi programy internacionalizace vysokých škol řadíme Evropský kreditní systém pro vysokoškolské vzdělávání, sjednocení systému akademických titulů, akademickou mobilitu, výměnu studentů a pedagogů, spolupráci ve výzkumu a internacionalizaci osnov (<http://www.europarl.europa.eu>).

3 Výzkumná část

Cílem výzkumu je na základě strukturovaného rozhovoru s bývalými účastníky programu Erasmus zmapovat jejich poznatky ze studentských výměn. Zajímalo mě zejména přínos k interkulturnímu obohacení absolventů. Dále mě zajímalo, zda-li by Erasmus doporučili těm, kteří účast v Erasmu zvažují a mají pochybnosti. K tomu jsem dala respondentům prostor v posledních třech otázkách, kde mají možnost zhodnotit Erasmus s odstupem času, dát radu nebo doporučení. Otázky k rozhovorům jsem vytvořila na základě výzkumných předpokladů, které jsem stanovila jako první.

3.1 Výzkumné předpoklady

1. Poznání cizích kultur předchází negativnímu náhledu na ně. S vlastní zahraniční zkušeností budou absolventi Erasmu více tolerantní ke kulturním rozdílům a budou méně náchylní k utváření si předsudků a stereotypů.
2. Čím více kulturně odlišné oblasti studenti poznají, tím větší je přínos z multikulturního hlediska.
3. Při výměnných pobytech dochází k vzájemnému obohacení. Nově nabytá zkušenost studentů na domácí univerzitě může vzbudit zájem k návštěvě výměnného studenta

v jeho domovině, bližšímu poznání jeho kulturního prostředí, pochopení odlišné mentality a zvyklostí.

4. Předpokládám, že v univerzitním prostředí nedochází k projevům rasové nenávisti. Přítomnost příslušníků jiných rasových nebo etnických skupin nevzbuzuje mezi studenty projevy intolerance.

3.2 Metoda výzkumu

Jako osu praktické části mé práce jsem zvolila kvalitativní výzkum prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Domnívám se, že je tato metoda nejvhodnějším prostředkem pro získání co největšího množství informací, které mohou budoucí účastníci uplatnit a zároveň mi pomohla zmapovat nabyté zkušenosti studentů a jejich poznatky.

Šimková a Zajíc (2010) definují polostrukturovaný rozhovor jako: *„Rozhovor, vedený podle předem připraveného scénáře, ale jen z části – část probíhá spontánně.“* A kvalitativní výzkum je podle nich *„prováděný – na rozdíl od kvantitativního výzkumu – jen s relativně malým vzorkem zástupců cílové skupiny, ovšem mnohem zevrubněji a do hloubky, formou rozhovorů a debat“* (s. 5).

Průcha, Walterová, & Mareš (2001) chápou rozhovor jako: *„Výzkumný prostředek používaný při dotazování, spočívající v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem či informantem. Je zaznamenán na magnetofon či jinak, a pak analyzován z hlediska obsahu rozhovoru, chování respondentů aj. V pedagogickém empirickém výzkumu používán obvykle v kombinaci s písemným dotazníkem.“* (s. 24). Gavora (2000) cituje Skalkovou, která uvádí, že se jedná o *„výzkumnou metodu, která umožňuje zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. U interview můžeme sledovat i některé vnější reakce respondenta a podle nich potom pohotově usměrňovat další průběh kladení otázek“* (s. 110).

Tato práce shrnuje poznatky vyvozené z rozhovorů se čtyřmi respondenty. Všichni absolvovali jeden semestr na zahraniční vysokoškolské instituci prostřednictvím Erasmu. Jedná se tedy o současné a bývalé studenty vysokých škol a univerzit. Tereza Slezáková

a Barbora Nemravová jsou absolventky Karlovy univerzity. Matěj Procházka byl studentem Vysoké školy ekonomické v Praze.

Domnívám se, že nesmí scházet ani pohled zahraničního studenta, příjíždějícího do České republiky. Věřím, že bude zajímavým obohacením této práce a mohl by nastínit, jak život a kultura v České republice působí na cizince. Proto jsem oslovila i jednu zahraniční studentku. Maria Wahl přijela na Karlovu univerzitu z domácí Pädagogische Hochschule Freiburg.

Celkem jsem pro výzkum vedla čtyři rozhovory. Rozhovory českými studenty se uskutečnily v průběhu ledna 2017. Poslední rozhovor, který jsem pro účely této bakalářské práce vedla, se uskutečnil v březnu 2017, kdy se zahraniční respondentka vrátila na krátký časový úsek do Prahy z rodného Německa.

Pro hladký průběh interview jsem se snažila o navození raportu. „*Protože interview je postaveno na interpersonálním kontaktu, jeho úspěšnost závisí na navození raportu výzkumníkem. Raport znamená navázání přátelského vztahu a vytvoření otevřené atmosféry. Naopak, chladný, nepřívětivý přístup výzkumníka k respondentovi sotva povede k dobrému interview a někdy může způsobit i odmítnutí respondenta spolupracovat s výzkumníkem*“ (Gavora, 2000, s. 110). Po kladení otázek jsem se snažila do odpovědi příliš nezasahovat, občas jsem položila doplňující otázku. „*...interview umožňuje volnost a pružnost, kterou dotazník nemá, dává se v něm přednost otevřeným otázkám před uzavřenými. V průběhu interview může výzkumník otázku přeformulovat. Když se mu zdá, že respondent nedostatečně odpověděl, může požádat o vysvětlení odpovědi, může klást dodatečné otázky apod.*“ (Gavora, s. 110). Odpovědi studentů jsou značeny uvozovkami a kurzívou. Tučným písmem je značen můj vstup, což napomáhá k lepší orientaci v textu.

Pro navození raportu bylo ve všech případech místem setkáním prostředí nám oboum známé. Otázky, které jsem při rozhovoru kladla, byly respondentům poskytnuty s časovým předstihem, aby se na ně mohli připravit a nebyli z rozhovoru příliš nervózní. Rozhovory jsou přepsány doslova (některé obecnou češtinou) ze zvukových záznamů, které jsem pro účely této práce pořídila. Všichni dotazovaní se zvukovým záznamem souhlasili.

3.3 Struktura rozhovoru

Rozhovor obsahoval 11 otázek, na základě kterých se měly potvrdit nebo vyvrátit výzkumné předpoklady. Dále jsem do rozhovoru zařadila otázky 12 až 14, kde měli Erasmus studenti možnost sdílet další informace.

1. Setkal/a si se před výjezdem s předsudky nebo stereotypy vůči kultuře, kam si měla zamířit?
2. Měl/a si sám/sama předsudky nebo stereotypy vůči této kultuře?
3. Změnil se nějak tvůj postoj v průběhu pobytu?
4. Zažil/a si kulturní šok?
5. Co považuješ za největší odlišnost z hlediska kulturních zvyklostí?
6. Dokázal/a ses s rozdíly vypořádat?
7. Jsi stále v kontaktu s lidmi, které jsi potkal/a během Erasmusu?
8. Navštívil tě někdo z těchto lidí v České republice?
9. Vrátil/a ses po skončení programu zpět na místo, kde si studoval/a?
10. Pociťoval/a si od místních nějaké předsudky nebo stereotypy?
11. Setkal/a ses v průběhu Erasmusu s projevy intolerance založené na rasové nebo kulturní odlišnosti?

Další otázky:

12. Co vidíš jako největší přínos programu?
13. Jak by si hodnotil/a Erasmus s odstupem času?
14. Měl/a bys nějaké doporučení pro studenty, kteří účast v Erasmusu zvažují?

3.4 Realizace rozhovorů

3.4.1 Rozhovor číslo 1

Barbora Nemravová byla prvním respondentem pro účely této práce. Narodila se a žije v Praze. Erasmusu se účastnila ve školním roce 2013/2014 při studiích Humanitní vzdělanosti na Fakultě humanitních věd Univerzity Karlovy. Bakalářské studium ukončila v roce 2016. Nyní studuje magisterský obor Mediální studia na Fakultě sociálních věd.

Díky Erasmu měla možnost studovat na Maastricht University v Nizozemsku, konkrétně na Fakultě umění a sociálních věd (Faculty of Art and Social Sciences). S Barborou se známe několik let.

Rozhovor probíhal v kavárně na pražském Smíchově. Schůzku jsme si naplánovaly na 9. ledna 2017 na 10.45. Před samotným dotazováním jsme se bavily mimo téma a potom jsme přešly k záměru našeho setkání. Rozhovor trval přibližně 30 minut. Otázky jsem poskytla týden předem.

1. Setkala jsi se před výjezdem s předsudky nebo stereotypy vůči kultuře, kam si měla zamířit?

„Pokud jo, tak určitě ne v negativním slova smyslu. Většina lidí na to, že pojedou zrovna do Nizozemska, reagovala pozitivně, s tím, že tam asi bude akorát často pršet, ať hlavně ochutnám všechny sýry, a že to na škole asi bude o něco těžší než třeba ve státech jižní Evropy. Nějaké konkrétnější reakce na nizozemskou kulturu jsem asi nezaznamenala.“

2. Měla jsi sama předsudky nebo stereotypy vůči této kultuře?

*„Moje představy byly asi dost podobné jako ty lidí z okolí. Obecně byl pro mě Erasmus velká neznámá. Nikdy jsem na delší dobu sama necestovala, takže spíš než kulturní záležitosti jsem v sobě řešila to, jak to vůbec zvládnu v jiné zemi (**smích**). Při výběru univerzity jsem taky moc nesrovnávala o jakou zemi šlo, ale spíš jaké předměty a studijní programy univerzita nabízela.“*

3. Změnil se nějak tvůj postoj v průběhu pobytu?

„Během Erasmu jsem si na Nizozemce udělala pozitivní obrázek, takže vlastně ano. Nevěděla jsem, že jsou tak milí. Nesetkala jsem se ani jednou s tím, že by mi někdo nepomohl, když jsem potřebovala pomoci a všichni vždycky uměli anglicky, což mě fakt překvapilo.“

4. Zažila jsi kulturní šok?

„Kulturní šok jsem myslím nezažila. Spíš bych to brala jako takový šok z toho, že je člověk mimo domov a musí se o sebe postarat sám. Na to abych měla problémy, mi nizozemská kultura a život tam nepříjdou zas až tak odlišné od České republiky. A spíš než z Nizozemců, jsem zažívala situace, kdy jsem nechápala chování svých spolužáků z Erasmu, kteří byli z jiných zemí než Nizozemska.“ **Jako třeba?** „Třeba když za mnou pak někteří přijeli.“ **Tak k tomu se vrátíme později...**

5. Co považuješ za největší odlišnost z hlediska kulturních zvyklostí?

(Zamýšlí se) „Přijde mi, že Nizozemci jsou víc na úrovni. A to v mnoha věcech. Jídlo v supermarketech bylo o dost kvalitnější než u nás, což mě teda ani moc nepřekvapilo. Ale přijde mi, že Nizozemci jsou hodně upravení. Potrpí si na to vypadat dobře. Nestane se, že potkáte někoho se psem v teplákách. A kvalitní mají také vzdělání. Opravdu snad každý mluvil anglicky, lidé co doplňovali zboží v obchodě, kadeřníci, stará paní, která mi prodávala kolo. Nejvíc mě ale překvapilo, že velmi často měli okna od obývacích pokojů u svých domů úplně bez záclon. Takže bylo bez problému vidět, co se uvnitř odehrává. To si v ČR nedovedu moc představit. Oproti ČR jsou tam lidi taky o dost přátelštější, vždycky pomůžou, smějí se, zeptají se odkud jste.“

6. Dokázala jsi se s rozdíly vypořádat?

„Vzhledem k tomu, že se vlastně jednalo o věci, které byly lepší než u nás, tak jsem se s nimi vypořádala velmi rychle. A taky jsem si na ně rychle zvykla. O to těžší to pak ale bylo po příjezdu“ **(smích)**.

7. Jsi stále v kontaktu s lidmi, které jsi potkala během Erasmu?

„Maastricht je hodně studentské město a jezdí sem hodně cizinců. Takže lidi, se kterými jsem opravdu zůstala v kontaktu, jsou většinou spolužáci, kteří také byli na Erasmu a jsou tedy z jiných zemí.“

8. Navštívil tě někdo z těchto lidí v České republice?

„Navštívila mě moje nejlepší kamarádka z Erasmu, která je z Jižní Koreje. A potom kamarád z Paraguaye. A s tím teda musím říct, že jsem kulturní šok zažila, ale až poté, co u mě při návštěvě bydlel“ (smích). **A to vypadalo jak?** „Tak třeba, že se ztratil v Praze, nemohla jsem se s ním domluvit, kde ho vyzvednu, tak jsem řekla, ať zůstane kde je. Musela jsem pro něj autem na Václavské náměstí a dostala jsem pokutu. Jeho třeba ani nenapadlo tu pokutu zaplatit, když to bylo kvůli němu. A ještě říkal, že to snad není pravda, že mi dají pokutu a smál se (smích). Nebo si třeba jednou v restauraci vyndal vlastní svačinu (smích). A nechal otevřené dveře od mého bytu. Já to ale chápu, protože je třeba naučený jinak. Ale za kulturní šok bych to označila, protože v některých těch chvílích jsem byla fakt v šoku.“ **A myslíš, že je to právě díky Erasmu, že to takhle vidíš? (zamýšlí se)** „Možná to tak bude, ale nedokážu říct, do jaké míry to na to mělo vliv.“

9. Vrátila ses po skončení programu zpět na místo, kde si Erasmus absolvovala?

„Zatím jsem tam nebyla. Teda v Nizozemsku jsem byla, většinou ale na zahraničních turnajích. Do Maastrichtu jsem se ale podívat nestihla.“

10. Pociťovala jsi od místních nějaké předsudky nebo stereotypy?

„Setkala jsem se s tím, že se lidi ptali na naši historii v kontextu sovětského svazu. Několik lidí ČR považuje za východní Evropu a myslí si, že máme hodně blízko k Rusku. Nevím ale, do jaké míry se jedná o předsudky nebo prostý fakt (smích). Jinak se ale okolí vždy chovalo přátelsky.“

11. Setkala jsi se v průběhu Erasmu s projevy intolerance založené na rasové nebo kulturní odlišnosti?

„To vůbec. Nizozemsko je jednou z nejvíce tolerantních zemí v Evropě. Je tu například docela početná muslimská komunita. Potkávala jsem ženy se zahalenými vlasy a nikomu to nepřišlo ani trochu zvláštní. Také k jiným než náboženským menšinám jsou

Nizozemci o dost tolerantnější než v jiných zemích. To se mi na Nizozemcích hodně líbí.“

3.4.2 Rozhovor číslo 2

Druhým respondentem je Tereza Slezáková. Pochází z Jaroměře, kde doposud žije. Je absolventka oboru všeobecné lékařství na Univerzitě Karlově. V nedávné době byla přijatá na pediatrické oddělení v jedné z východočeských nemocnic. Její cílovou destinací se ve školním roce 2014/2015 staly belgické Antverpy, kde měla možnost studovat 4,5 měsíce. S Terezou se známe krátce.

Druhý rozhovor jsme vedly v kavárně v ulici Vodičkova v centru Prahy. Sešly jsme se 14. ledna ve 14.20. Samotné nahrávání trvalo asi 23 minut. Vše probíhalo hladce a poměrně rychle. Nejprve jsme hovořily mimo téma a později jsme se dostaly k otázkám. Na otázky jsem Tereze umožnila nahlédnout osm dní před naším setkáním. Na závěr mi dotazovaná poskytla základní informace o jejím studijním oboru a podrobnosti o tom, kdy se Erasmu zúčastnila.

1. Setkala jsi se před výjezdem s předsudky nebo stereotypy vůči kultuře kam jsi měla zamířit?

„Nesetkala. Nebo spíš, nijak moc se to neřešilo. Všichni v mém okolí byli nadšený z možnosti odjet na půl roku studovat za hranice a tu kulturu a život tam poznat. Před 2 roky, když jsem byla na stáži já, navíc nebyla tak vyhrocená situace v Evropě, jako je teď. Lidi se tolik nebáli.“

2. Měla jsi sama předsudky nebo stereotypy vůči této kultuře?

„Absolutně ne. Věděla jsem, že i když nejsou Antverpy hlavním městem, žije tu snad největší komunita ortodoxních židů v Evropě, muslimové i křesťané a všichni dohromady tak nějak bez problémů fungují. Těšila jsem se na něco nového.“

3. Změnil se nějak tvůj postoj v průběhu pobytu?

„Nezměnil. Belgie je krásná stát plný přátelských lidí mluvících několika úředními jazyky, otevřený turistům a cizincům. A i když je to malá země, kulturně opravdu žije. Spousta festivalů, akcí, výhod pro studenty...Ze svých zážitků a zkušeností těžím dodnes.“

4. Zažila jsi kulturní šok?

„Šok tak úplně ne, ale byla jsem překvapená. Lidi tu tolik nespěchají a jsou víc pozitivní. Ráno si zajdou do restaurace na snídani a čtou si v kavárně v klidu noviny. Třeba hodinu. Nemají problém pomoci druhým JEN TAK. Několikrát mi chybělo pár centů a peněženky otevřelo několik cizích lidí kolem mě. Kamarádka píchla kolo, cizí žena ji odvezla autem do servisu. Každý měsíc jsem byla zvaná na oběd k majitelce domu, kde jsem měla pronajatý pokoj. Na ulici se mě xkrát zeptali s úsměvem, jak se mi dnes daří...V Čechách to tak není. Nebo to nevidím.“

5. Co považuješ za největší odlišnost z hlediska kulturních zvyklostí?

„Kolo! Všichni jezdí všude a pořád na kolech. Studenti, důchodci, matky s dětmi, ale i podnikatelé v obleku. Neexistovalo, aby vedle silnice nebyl pruh pro cyklisty. Před autem má cyklista přednost. Půjčovny a stojany na každém rohu. Do práce a do školy se jezdí na kole. Na nákup se jezdí na kole. Na párty se jezdí na kole. Kdo nemá kolo, jako by nebyl.“

6. Dokázala jsi se s rozdíly vypořádat?

„Průměrně denně ujetu 25 kilometrů. To mluví za vše, ne?“ (umívá se)

7. Jsi stále v kontaktu s lidmi, které jsi potkala během Erasmu?

„Ano, s pár lidmi jsme díky sociálním sítím v kontaktu. Občas si napíšeme, zavoláme. Plánujeme sraz a "reunion". Někteří se dokonce chystají na Erasmus do Čech.“

8. Navštívil tě někdo z těchto lidí v České republice?

„Můj antverpský spolubydlicí. Je původem z Camerunu, ale už několik let žije v Belgii. Dál sem přijely ještě 2 Belgičanky, já ale bohužel v době jejich návštěvy byla mimo republiku.“

9. Vrátila jsi se po skončení programu zpět na místo, kde si Erasmus absolvovala?

„Zatím ne, ale plánuju to. Chtěla jsem už letos, jen na to se všemi povinnostmi nezbyl dostatek času. Chci si vyčlenit alespoň týden, všechno a všechny znovu vidět. Ten život mi chybí.“

10. Pociťovala jsi od místních nějaké předsudky nebo stereotypy?

„S úsměvem na rtech oceňovali krásu českých holek, dobré pivo a úspěch ledního hokeje.“

11. Setkala jsi se v průběhu Erasmu s projevy intolerance založené na rasové nebo kulturní odlišnosti?

„Nesetkala.“

3.4.3 Rozhovor číslo 3

Matěj Procházka byl v pořadí třetím dotazovaným. Pochází z Liberce a současně žije v Praze. Na Erasmus vycestoval jako student pražské Vysoké školy ekonomické ve školním roce 2015/2016. Strávil 4 měsíce na Burgundy School of Business v Dijonu ve Francii. V loňském školním roce získal magisterský titul a nastoupil do zaměstnání. Známe se několik let.

I tento rozhovor probíhal v kavárně. Sešli jsme se v poledne 20. ledna 2017. Rozhovor trval přes 35 minut. Otázky jsem poskytla čtyři dny předem. Matěj se na ně pečlivě připravil. Působil seriózním dojmem a na odpovědích si dával záležet. Překvapila mě jeho spisovná čeština a nadšení se mnou informace sdílet.

1. Setkal jsi se před výjezdem s předsudky nebo stereotypy vůči kultuře, kam jsi měl zamířit?

„O francouzech se povídá spoustu věcí. Například je známo, že je pro ně důležitá gastronomie a že jídlem tráví mnoho času. A také, že nevitají návštěvníky zrovna s otevřenou náručí.“

2. Měl jsi sám předsudky nebo stereotypy vůči této kultuře?

„Nerad podléhám předsudkům, takže v tomto jsem do Dijonu jel s čistou hlavou a nechal se překvapit až na místě.“

3. Změnil se nějak tvůj postoj v průběhu pobytu?

*„Přestože jsem měl na Erasmu kamarády, kteří si během pobytu vypěstovali averzi k Francouzům, nebyl to můj případ.“ **Tušíš, proč se to mohlo stát?** „Asi za to mohla hlavně byrokracie, přístup některých lidí, že jakýkoliv požadavek je problém a neschopnost mluvit jiným jazykem, než je francouzština. Pravda je, že na některých veřejných místech ke mně nebyli zrovna vstřícní, což mi nebylo sympatické. Například když mi těsně před koncem pobytu ukradli kolo a na policejní stanici se semnou odmítli s mou polovičatou francouzštinou bavit, dokud si nepřivedu tlumočníka. Ale můj vztah k Francouzům se nezhoršil.“*

4. Zažil jsi kulturní šok?

*„Ne. Zaprvé nebylo z mého pohledu z čeho a zadruhé Erasmus skupinka člověka přece jen trochu izoluje od okolí.“ **Pohyboval jsi se tedy převážně mezi ostatními zahraničními studenty?** „Na koleji jsem si velmi rychle našel spřízněné duše. Spojenectví s dalšími českými studenty se nabízelo, i když jsem se mu snažil spíše vyhýbat, abych si procvičil angličtinu. Ve skupině mezinárodních studentů bylo mnoho otevřených lidí, takže navazování kontaktů bylo vlastně jednodušší, než v běžném životě. Tuším, že to tak bude všude, protože na Erasmus jezdí lidé otevření novým zkušenostem a zážitkům.“*

5. Co považuješ za největší odlišnost z hlediska kulturních zvyklostí?

„Turecké záchody. Tečka“ (smích).

6. Dokázal jsi se s rozdíly vypořádat?

„Jak jsem již zmínil, francouzská kultura není natolik odlišná, aby bylo tak těžké si na ni zvyknout. Asi nejtěžší tak bylo vypořádat se s jazykem. Jelikož francouzštinu se člověk může učit celý život a pokud do toho nevloží patřičné úsilí, nikdy ji nebude hladce ovládat. A ve Francii pořád ještě většina lidí anglicky nemluví nebo velmi špatně. Takže některé vyřizování na úřadech přinášelo celkem komické situace.“

7. Jsi stále v kontaktu s lidmi, které jsi potkal během Erasmu?

„Ano. Vzhledem k tomu, že jsem si na Erasmu našel přítelkyni, se kterou jsem do dnešního dne, je tento kontakt poměrně intenzivní. Kromě Martiny jsem se od Erasmu viděl s několika dalšími lidmi, kteří pobývají v Praze, kamarád z Tuniska má přijet s přítelkyní na Velikonoce a nejlepší kamarádka z Německa přijede o dva týdny později. S ní a se dvěma, třemi dalšími lidmi z Erasmu si občas napíšu na Facebooku.“

8. Navštívil tě někdo z těchto lidí v České republice?

„Ano, ale kromě těch, které jsem zmínil, už mě nikdo nenapadá.“

9. Vrátil jsi se po skončení programu zpět na místo, kde jsi Erasmus absolvoval?

„Ano, Martina tam studovala ještě o semestr déle, takže jsem za ní jednou vyrazil a byla to fakt nostalgie podívat se zase na stará známá místa a vyvolávat si tak všechny krásné vzpomínky. Shodou náhod se tam chystám znovu pozítří. Martina má promoce.“

10. Pociťoval jsi od místních nějaké předsudky nebo stereotypy?

„Ne“

11. Setkal jsi se v průběhu Erasmu s projevy intolerance založené na rasové nebo kulturní odlišnosti?

„Ne. A to jsme v naší erasmácké rodině měli černochoy, Indy i gaye.“

3.4.4 Rozhovor číslo 4

Mým posledním respondentem se stala Maria Wahl. Pochází z německého venkova poblíž města Freiburg. Zimní semestr školního roku 2016/2017 strávila v České republice na Pedagogické fakultě Karlovy univerzity. Její alma mater je Pädagogische Hochschule Freiburg v Německu, kde studuje učitelství pro střední školy. S Mariou jsme se seznámily na cvičení z Úvodu do didaktiky na Katedře anglického jazyka a literatury během jejího Erasmu. Jedná se o velice sympatickou slečnu.

Tento rozhovor probíhal ve Studentském klubu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy 17. března v 16 hodin. Maria Wahl absolvovala Erasmus na Karlově univerzitě a odjela do rodného Německa. Již po třech týdnech se vrátila do Prahy. Požádala jsem ji tedy o příspěvek do mé práce. Rozhovor trval 16 minut. Otázky jsem Marii poskytla tentýž den ráno, aby se nad nimi mohla zamyslet. Nejprve jsem se jí zeptala na základní informace a pak jsme volně přešly k dotazování. Po rozhovoru jsme ještě diskutovaly nad jejími zážitky z výměnného programu a z návratu domů. Ze záznamu rozhovoru byla Maria mírně nervózní, ale souhlasila. Komunikovaly jsme v angličtině. Pro potřeby této práce uvádím vlastní překlad do češtiny.

1. Setkala jsi se před výjezdem s předsudky nebo stereotypy vůči kultuře, kam jsi měla zamířit?

„Jo párkrát jo. Např. že Češi jsou staromódní, nezapojují se moc do politických témat a občas dokážou být drzí. Snažila jsem se to ale nevnímat a dát tomu šanci.“

2. Měla jsi sama předsudky nebo stereotypy vůči této kultuře?

„Abych řekla pravdu tak ne.“ (zamýšlí se) „Nebo si alespoň nevzpomínám.“

3. Změnil se nějak tvůj postoj v průběhu pobytu?

„To určitě. Zjistila jsem, že jsou Češi trochu upjatí, takový drsní a občas i trochu drzí.“
Drsní a drzí? V jakém smyslu? „No často se mi stávalo, že do mě v metru nebo na ulici strčil a tak. Ani se neomluvili a šli dál. Možná je to tím, že je tu všude spousta lidí a časem si na to člověk asi zvykne. Ale myslím, že slušnost by se neměla vytrácet.“

4. Zažila jsi kulturní šok?

„Ne to vůbec, byla jsem trochu ohromena životem ve městě, protože v Německu bydlím na venkově, ale nedá se říct, že by to byl kulturní šok.“

5. Co považuješ za největší odlišnost z hlediska kulturních zvyklostí?

„Asi to, že města v České republice jsou rozvinutá a všichni mluví anglicky, ale na venkově stěží někoho takového najdete. A taky ten ohromný rozdíl mezi venkovem a městem obecně.“ **A v Německu mluví dobře anglicky i na venkově?** „V Německu takové rozdíly v úrovních jazyka mezi venkovem a městem nejsou, stejně. Ale obecně starší generace moc anglicky nemluví. To je asi stejné.“

6. Dokázala jsi se s rozdíly vypořádat?

„Pro mě to moc problém nebyl, protože jsem se stěží na venkov dostala, ale pokud bych se měla pohybovat ve venkovském prostředí, hádám, že bych měla s dorozumíváním těžké časy.“

7. Jsi stále v kontaktu s lidmi, které jsi potkala během Erasmu?

„Ano jsem. Pravidelně si s nimi píšu a voláme si. V Česku jsem měla německého přítele a tak jsem poznala spoustu jeho kamarádů. A jinak si píšu s pár lidmi, které jsem potkala na přednáškách. Mimo tebe to ale jsou většinou jiní Erasmus studenti.“ **S těmi si rozumíš víc?** „Ne, to úplně ne. Spíš pro to, že měli větší zájem. Většinou taky nikoho neznali a tak to bylo jednodušší.“

8. Navštívil tě někdo z těchto lidí v České republice?

„Zatím ne, ale jsou to jen tři týdny, co jsem zpět. Předběžně jsme se s pár lidmi domlouvali. Tak uvidíme, jestli k tomu nakonec dojde. Ted' všichni řeší školu a zkoušky. Musíme počkat na prázdniny, až bude více času.“

9. Vrátila jsi se po skončení programu zpět na místo, kde jsi Erasmus absolvovala?

„Jo, vrátila, po třech týdnech za přítelem. A samozřejmě kvůli tomuhle rozhovoru (směje se). A plánuji se vracet pravidelně. Nejen kvůli přítelovi (smích). Myslím, že mi ten městský život za pár měsíců začne chybět. I když musím říct, že pro mě to byla opravdu velká životní změna, zvykat si na ten ruch a tolik lidí kolem sebe. Vždycky jsem se těšila zpátky do Německa na ten klid, co na vesnici panuje. Pokud se ale někdo dostane do podobného prostředí jako má doma... jakože z města do města a tak, tak to určitě bude prožívat jinak.“

10. Pociťovala jsi od místních nějaké předsudky nebo stereotypy?

*„Občas mi přišlo, že jsou ke mně jako k cizince trochu neslušní.“ **Jak se to projevovalo?** „Tak třeba jsem něco popletla při nakupování, doted' vlastně nevím, co jsem udělala špatně. Sotva jsem uměla pár slůvek česky a ta prodavačka neuměla vůbec anglicky, tak na mě začala křičet. Nebo když jsem se ptala na cestu, většinou lidi nebyli moc nápomocní. Stejně tak když jsem si kupovala třeba lístky na nádraží, nikdy mi neřekli třeba o slevě, kterou bych mohla uplatnit...takovéhle věci.“ **Myslíš, že kdybys uměla česky, bylo by to jiné?** „To je těžké říci...jazyk je pro mě dost složitý a to dělá hodně. I když angličtina nebyla problém, působí to jinak, když může člověk komunikovat v jazyce místních.“*

11. Setkala jsi se v průběhu Erasmu s projevy intolerance založené na rasové nebo kulturní odlišnosti?

„To ne. Česká a Německá kultura zas tak odlišné nejsou a taky asi nejde na první pohled říct, že jsem Němka. Myslím, že na ulici docela zapadnu“ (směje se).

3.5 Vyhodnocení rozhovorů

Vyhodnocení shromážděných dat jsem prováděla bezprostředně po posledním z rozhovorů. Pro lepší přehlednost jsem je seskupila tak, aby vždy potvrzovaly jeden výzkumný předpoklad.

Otázky 1-3

Otázky 1, 2 a 3 se vztahovaly k ověření prvního výzkumného předpokladu. Mým záměrem bylo dozvědět se, zda-li se studenti Erasmusu před studentskou výměnou setkali s předsudky a zda je sami měli. Dále jsem zjišťovala, jak se případně měnil jejich postoj v průběhu studijního pobytu v zahraničí.

Předpoklad č.1

Výsledky rozhovorů ukazují, že určité předsudky vůči dané kultuře Erasmus studenti vnímali, jednalo se především o reakce z jejich okolí. Z většiny se respondenti snažili od předsudků oprostit. Náhled na danou kulturu však podle odpovědí neovlivňuje míra poznání, ale spíše polarita zkušenosti. Tento předpoklad se tedy nepotvrdil.

Otázky 4-6

Další tři otázky ověřovaly, zda studenti na Erasmusu zažili kulturní šok. Současně bylo cílem zjistit, jaké jsou nejvýraznější kulturní odlišnosti v daném regionu a jestli se dotyčný s nastalou situací dokázal vypořádat.

Předpoklad č.2

Někteří se shodli na tom, že se česká kultura od jiných západoevropských až tolik neliší. Pokud na nějaké kulturní odlišnosti studenti narazili, smířili se s nimi. Žádný z dotazovaných nepotvrdil, že by prožil kulturní šok. Respondenti popisují spíše reakci nad změnou prostředí samotného. Pro ověření tohoto předpokladu by bylo zapotřebí více kulturně odlišného prostředí, než které mají studenti v rámci Evropy možnost poznat. Tento předpoklad se nepotvrdil.

Otázky 7-8

Záměrem otázek číslo 7, 8 a 9 bylo zjistit, zda může Erasmus přispět k vzájemnému obohacení kultur a motivovat nové přátele k dalšímu společnému cestování po skončení programu. Dalším cílem bylo zmapovat stálost těchto vztahů. A zda se studenti na místo své studentské výměny po skončení Erasmu vrací.

Předpoklad

Rozhovory ukázaly, že většina dotazovaných se do regionu jejich zahraniční univerzity po skončení Erasmu vrátila nebo to má alespoň v plánu. Stejně tak všechny studenty navštívili přátelé v jejich rodné zemi nebo to mají v úmyslu. Tento předpoklad se tedy potvrdil.

Otázky 9-12

Tyto tři otázky měly ověřit, zda se studenti na zahraničním pobytu setkali s projevy intolerance na základě jejich kultury a rasy a jestli čelili nějakým předsudkům, či stereotypům ze strany místních.

Předpoklad 4

Na základě analýzy rozhovorů mohu říci, že na univerzitách, kde dotazovaní studenti studovali, nebyli terčem kulturní a rasové intolerance. Tento předpoklad se potvrdil.

3.6 Diskuze

Na základě rozboru provedených rozhovorů jsem zaregistrovala dva faktory, které mají značný vliv na zážitek studentů z nového prostředí. Uvědomuji si, že forma šetření, kterou jsem pro tuto práci zvolila, má omezenou výpovědní hodnotu a není možno výsledky zobecňovat. I přes to bych se ráda podělila o sekundární poznatky, které z rozhovorů vzešly.

Tím prvním je vliv úrovně jazykových znalostí na jejich vnímání společnosti. Příkladem může být Maria Wahl, která pobývala v České republice. V době příjezdu disponovala znalostmi její rodné němčiny, angličtiny a základy francouzštiny. Rozhovor

s ní naznačil, že neznalost češtiny mohla být příčinou některých negativních zkušeností, které v české společnosti zažila. *„Sotva jsem uměla pár slůvek česky a ta prodavačka neuměla vůbec anglicky, tak na mě začala křičet. Nebo když jsem se ptala na cestu, většinou lidi nebyli moc nápomocní. Stejně tak když jsem si kupovala třeba lístky na nádraží, nikdy mi neřekli třeba o slevě, kterou bych mohla uplatnit...takovéhle věci.“*

Další dotazovaný, Matěj Procházka, v době výjezdu na Erasmus dokázal komunikovat lámavou francouzštinou. V rozhovoru uvedl, že se s ním i přes jeho snahu místní často odmítali bavit: *„Asi za to mohla hlavně byrokracie, přístup některých lidí, že jakýkoliv požadavek je problém a neschopnost mluvit jiným jazykem než je francouzština.“* Podle jeho slov to mnohé Erasmus studentky, které Matěj poznal, vedlo až k vytvoření si averze na Francouze. Tento poznatek ukazuje, že interkulturní komunikace má nemalý vliv na začlenění se do určité společnosti a ovlivňuje, jak ji lidé vnímají.

Druhým faktorem majícím vliv na studentské výměny, které jsem z rozhovorů vyzorovala, je sociální skupina, se kterou se Erasmus studenti druží. Může se stát, že se na dané škole ocitne velké množství zahraničních studentů a všichni se drží pohromadě. Domnívám se, že v tomto případě dostávají studentské výměny úplně nový rozměr. Studenti se sice začleňují do nové kultury, otázkou ale je, jak moc je to kultura země, ve které pobývají. Nepochybně i v této skupině dochází k rozvoji interkulturních, jazykových i osobních kompetencí. Izolovaná skupina studentů ale může mít neblahý vliv na integraci mezi místní. Takovouto tendenci zmínil Matěj Procházka. V rozhovoru uvedl že *„spojenectví s dalšími českými studenty se nabízelo, i když jsem se mu snažil spíše vyhýbat...“*

Dalším příkladem může být respondentka Maria Wahl. Ta se v Praze pohybovala zejména mezi ostatními Němci, kteří v Praze studují. Z jejích odpovědí je patrné, že se do české společnosti nezačlenila v takové míře, jak by tomu mohlo být, kdyby více času trávila s místními. *„V Česku jsem měla německého přítele a tak jsem poznala spoustu jeho německých kamarádů. A jinak si píšu s pár lidmi, které jsem potkala na přednáškách. Mimo tebe to ale jsou většinou jiní Erasmus studenti.“*

I já jsem měla tu možnost účastnit se studentské výměny. Ve školním roce 201/12 jsem odcestovala na 10 měsíců na studijní pobyt do USA, kde jsem navštěvovala střední školu v Kentucky. Moje zkušenosti byla opačná. V době odjezdu jsem mluvila plynule

anglicky. Hned po příjezdu do USA místní oceňovali moji jazykovou vybavenost. Jejich vstřícný přístup mi pomohl v začlenění se do společnosti. V oblasti, kde jsem se pohybovala, jsem byla jedinou cizinkou ve věku mých vrstevníků. Domnívám se, že i tento fakt přispěl k tomu, jak mě místní přijali a snažili se mi s nadšením prezentovat jejich kulturu.

Společným rysem všech rozhovorů byl zájem všech oslovených své zkušenosti se mnou sdílet. Všichni se na naše setkání pečlivě připravili a myšlenka, že by jejich výpovědi mohly posloužit pro účely méj bakalářské práce, v nich vzbudila nadšení.

4 Informační brožura

V této části práce bych se ráda podělila o praktické poznatky ze studentských výměn. V rámci výzkumu jsem oslovila studenty, kteří se Erasmu účastnili, aby stručně okomentovali svůj celkový dojem a shrnuli, jaký pro ně účast v mezinárodní studentské výměně měla význam.

Tato příručka by měla posloužit všem, kteří zvažují svou účast v programu Erasmus a rádi by se dozvěděli praktické informace a rady kam se v případě jakýchkoliv nejasností obrátit. Snažila jsem se o hlubší průzkum dostupných zdrojů, které mohou uchazeči využít. Cílem bylo poskytnout části rozhovorů, které jsem uskutečnila s absolventy Erasmu a motivovat tak budoucí zájemce se studentských výměn účastnit.

Součástí realizovaných rozhovorů v rámci praktické části mé práce byly (kromě otázek ověřující výzkumné předpoklady) i tři otázky, kde respondenti mohli vyjádřit doporučení a rady, které by mohly pomoci studentům a dalším zájemcům zvažujících účast na Erasmu. Všichni dotazovaní se shodli, že Erasmus byl v jejich životě přínosem a nezapomenutelnou zkušeností. Tyto výstupy potvrzují, že se jedná o příležitost pro zlepšení si jazykových a interkulturních kompetencí a že mohou člověku pomoci osamostatnit se a poznat mnoho nových lidí.

4.1 Rozhovory

1. Co vidíš jako největší přínos programu?

Barbora Nemravová

„Erasmus mi toho dal hrozně moc. Osamostatnil mě. Naučila jsem se jazyk. Získala si nové kamarády. Seznamovala jsem se s lidmi z celého světa, rozšířila jsem si obzory. Studium bylo sice náročné, ale předměty, které jsem studovala byly hrozně zajímavé. Způsob výuky byl také úplně jiný. Je toho prostě hrozně moc. Ale největší přínos je asi ta zkušenost s tím, že se o sebe člověk musí postarat sám.“

Tereza Slezáková

„Osamostatnění se a zjištění, že co se zdá zprvu úplně nemožný, jde vlastně vcelku lehce. Poznání a srovnání, jak funguje můj obor v jiný zemi. Zlepšení jazyku o sto procent.“

Poznání spousty zajímavých lidí a vytvoření pár nových přátelství. V neposlední řadě bonusový rádek v CV.“

Matěj Procházka

„Těch pozitiv je strašná spousta. Vyjmenuju to, co mě první napadne. Člověk se otrká v jazyce, kterým se tam dorozumívá. Pro ty, co třeba bydlí v Česku s rodiči, je to také velký krok k osamostatnění. Erasmus obecně je ve jménu poznávání a sbírání zkušeností. Pokud si na to člověk dopředu ušetří nějakou korunu, má pak zpravidla nepřeborně příležitostí a času na cestování. Obecně alespoň z mého pohledu odpadá spousta běžných povinností, které máme tady doma a člověk tam má daleko víc času na ty hezké věci. Na sport, na čtení knížky, na kamarády...“

Maria Wahl

„Asi možnost poznat nové lidi a zkusit si, jaké to je žít mimo prostředí, které známe. Trochu se osamostatnit. Pro mě bylo skvělé zkusit život ve městě. Je tu spousta možností a spousta různých lidí, takže pro každého něco.“

2. Jak bys hodnotil/a Erasmus s odstupem času?

Barbora Nemravová

„Jako jedno z nejlepších rozhodnutí v mém životě. I když jsem se na Erasmu někdy trápila právě kvůli náročnosti studia, tak jsem za tu zkušenost hrozně ráda. Možná bych příště uvažovala o trochu lehčím studiu, abych toho zažila víc a třeba na úplně jiném místě v Evropě, abych zase zažila něco jiného.“

Tereza Slezáková

„Nejlepší rozhodnutí, který student může udělat. Já osobně zvažovala, jestli odjet na rok nebo na semestr. Pět měsíců mi tehdy přišlo až moc a bála jsem se, jak to všechno zvládnu. Dnes bych jela na bez váhání na rok. Jediné mínus dávám nekonečnému papírování ze stran vedení a školy. Jak před odjezdem, tak po příjezdu.“

Matěj Procházka

„Jediné, co můžu říct, je, že kdybych nejel na Erasmus, byla by to největší chyba v mém životě.“

Maria Wahl

„Tak já jsem doma teprve pár týdnů, takže až tak velký časový odstup nemám, ale už teď můžu říct, že to byla skvělá zkušenost. Ráda na to vzpomínám.“

3. Měl/a bys nějaké doporučení pro studenty, kteří účast v Erasmu zvažují?

Barbora Nemravová

„Ať hlavně jedou a je asi jedno kam. Je to skvělá příležitost v mnoha ohledech, tak proč ji nevyužít.“

Tereza Slezáková

„Pokud se Vám alespoň trochu chce, jeďte! Vždy vám bude hrát něco proti...finanční rozpočet, přítel čekající doma, neuznání zkoušek a nepotřebné prodloužení studia po návratu do Čech. Ale všechno jde! Nemusíte vymetat párty každé tejdny a z kapesného od školy a rodičů vyžijete, přítel za váma přiletí na dovču a budete chvíli cestovat spolu. A že se vám protáhne získání titulu o půl roku/rok? No a? Vždyť kupa ostatních třeba jen nezvládnou zkoušky nebo onemocní a prodlužují taky. A to se ani nikam nepodívaj. Ale pořád klady nad záporny převažují. Fakt to stojí za to.“

Matěj procházka

„Z mých odpovědí asi čiší, že ten pobyt můžu doporučit všema deseti. Já jsem si to užíval od první do poslední minuty. Pokud by někdo váhal, ať mi napíše. Další doporučení by se pak vztahovala ke konkrétní destinaci, kde jsem byl. Určitě pokud se to do dané lokality a podnebí hodí, tak můžu jen doporučit výměnu hromadné městské dopravy za kolo.“

Maria Wahl

„Tak hlavně, aby se nebáli a šli do toho. Budou mít spoustu nových přátel a místo, kam se budou rádi vracet.“

4.2 Informace o Erasmu na půdě vysokoškolských institucí

Studenti mohou čerpat informace o Erasmu např. na sociálních sítích, kde jsou k zobrazení skupiny sdružující studenty, kteří do dané oblasti skrz Erasmus cestují. Jako další zdroj informací pro studenty může být právě prostředí školy. Tam mohou kontaktovat různá oddělení k tomu určená nebo přímo ostatní studenty.

Aby mohla tato bakalářská práce posloužit jako zdroj informací pro zájemce o Erasmus, rozhodla jsem se zmínit informace o institucích v rámci jednotlivých univerzit, na které se mohou studenti obracet. Informace jsem shromažďovala ze tří největších univerzit v České republice.

Následující data týkající se počtu studentů na jednotlivých univerzitách jsem čerpala z analyticko-statistického oboru Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), konkrétně ze serveru Sdružené informace z matrik studentů (dále jen SIMS). Tyto informace jsou dostupné online (www.dsia.uiv.cz). Konkrétní počty studentů jsou přístupné i na jednotlivých univerzitách, zveřejněné výroční zprávy z jednotlivých univerzit se bohužel váží k roku 2015. Čerpala jsem proto z aktuálnějších informací poskytovaných MŠMT, které se vztahují k 20.1.2017.

4.2.1 Univerzita Karlova

Podle informací SIMS se právě tato univerzita řadí na první místo co do množství studentů na území České republiky a to s počtem 55 675 studujících. V rámci studia na Univerzitě Karlově (dále jen UK) má každý student možnost strávit jeden až dva semestry na univerzitě v zahraničí v rámci bakalářských i magisterských oborů. Vyjet do zahraničí mohou právě přes projekt Erasmus. Dále mohou využít meziuniverzitních, fakultních a kulturních dohod. Počet bilaterálních dohod Erasmus a mezinárodních partnerských smluv se ale výrazně liší. Dohod v rámci Erasmu má UK 1784, kdežto mezinárodních partnerských smluv 184 (www.cuni.cz).

Zajímavé je, že zatímco do školního roku 2010/2011 bylo více místních studentů, kteří vycestovali do zahraničí, od roku 2010/2011 se situace obrátila. Rozdíl je však při takto vysokém počtu účastníků mizivý. Největší rozdíl mezi oběma hodnotami byl

ve školním roce 2010/2011 na Fakultě humanitních studií a Filozofické fakultě. V obou případech se jednalo o více příchozích studentů. Opačná situace panovala např. na 1. Lékařské fakultě, Přírodovědecké fakultě a Právnické fakultě (<http://www.cuni.cz>).

4.2.1.1 Webové stránky

UK na svých webových stránkách představuje v „Oddělení pro studenty“ sekci „Studium v zahraničí“. Tam mohou zájemci nalézt mnoho užitečných informací týkajících se spolupráci se zahraničními institucemi. V této sekci najdeme informace o „Joint Degree“ a „Multiple Degree“, tedy programů pod záštitou Erasmus-Mundus. V odrážce „Studentská mobilita“ jsou zveřejněné podrobnosti o studijních pobytech v loňském a aktuálním akademickém roce. Uchazeč zde najde nabídku pobytových míst, aktuální informace a konkrétní odkazy na různé administrativní úkony, které musí zájemce absolvovat. V této sekci se nachází i informace pro studenty se speciálními potřebami, dále údaje o stážích a partnerských univerzitách, kontakt na koordinátory a další. Zahraniční studenti přijíždějící do České republiky se mohou orientovat v záložce „Incoming students“ (přijíždějící studenti), která je psaná v Anglickém jazyce.

4.2.1.2 Informační, poradenské a sociální centrum UK

Institucionální koordinátor, Mgr. Michal Maršálek, na webových stránkách UK odkazuje zájemce o mezinárodní studentské výměny na následující zařízení: „*Pro přípravu na výběrové řízení je zapotřebí zjistit co nejvíce informací o instituci, na kterou se hlásíte. Nejaktuálnější informace, včetně nabízených předmětů, získáte bezesporu přímo na internetových stránkách partnerských institucí. Zahraniční oddělení vaší fakulty a Informační poradenské a sociální centrum UK (IPSC) mají též k dispozici velké množství tištěných materiálů, které nám byly zaslány ze zahraničí. V těchto brožurách vám budou k dispozici nejen popisy kurzů, ale také nejružnější praktické informace, které využijete zejména v případě vašeho výjezdu. V neposlední řadě vám při přípravě na výběrové řízení pomůže, když budete kontaktovat přímo partnerskou instituci*“ (www.cuni.cz).

Informační, poradenské a sociální centrum UK si klade za cíl zejména pomáhat budoucím i bývalým studentům, zaměstnancům, ale i návštěvníkům. „*Poskytujeme informace a konzultace o Univerzitě Karlově a ve spolupráci s odborníky v oboru*

zajišťujeme poradenské a asistenční služby pro studenty a zaměstnance UK. Máme několik pracovišť, kde vás rádi uvítáme a jsme připraveni vám pomoci“ (<http://www.ipsc.cuni.cz>).

4.2.1.3 Mezinárodní klub Univerzity Karlovy (IC-cuni)

Na půdě Karlovy univerzity působí i sbor dobrovolníků, kteří se podílí na chodu Mezinárodního klubu Univerzity Karlovy (Charles University International Club). Studenti ho znají pod zkráceným názvem IC-cuni. Tato skupina dobrovolníků, jejíž členem se může stát prakticky každý student UK, se podílí na registraci příjíždějících studentů, organizují orientační týdny na začátku každého semestru, pořádají sociální a kulturní aktivity stejně tak jako výlety po celý rok. Dále pomáhají mezinárodním studentům v jejich prvních krocích na území Prahy. Svou činností přispívají k integraci zahraničních studentů do české společnosti. Díky široké škále aktivit prezentují českou kulturu, vylepšují své jazykové dovednosti a rozšiřují své obzory (www.ic-cuni.cz).

4.2.2 Masarykova univerzita

K 20.1.2017 dle dat ze SIMS na Masarykově univerzitě studovalo 38138 studentů. To řadí tuto východočeskou vzdělávací instituci na druhé místo v počtu studentů. Na webových stránkách univerzity mohou studenti hledat informace o studentské mobilitě v sekci „Zahraníční praxe a stáže, Erasmus“. V rámci studentských výměn nabízí Masarykova univerzita nejenom Erasmus+, ale i programy CEEPUS, AKTION, výměnné pobyty s partnerskými univerzitami a další. Masarykově univerzitě bylo přiděleno povolení Erasmus Charter for Higher Education (ECHE) od Evropské komise na období 2014-2020. Webové stránky Masarykovy univerzity přímo odkazují na Centrum zahraniční spolupráce (<http://czs.muni.cz>).

4.2.2.1 Centrum zahraniční spolupráce

Na webových stránkách Centra zahraniční spolupráce, kam Masarykova univerzita své studenty odkazuje, může zájemce vyhledat podrobné informace ke studentské mobilitě v různých formách. Využít je mohou nejen vyjíždějící, ale i příjíždějící studenti. Pod rychlým odkazem „Erasmus+“ najde zájemce informace k aktuálnímu akademickému roku. Studenti mohou vyhledat všeobecné informace o programu, zapojené země, dozví se podmínky účasti a finanční podmínky. Centrum zahraniční spolupráce poskytuje

i praktické rady, jak se do programu přihlásit nebo jak postupovat před odjezdem, během pobytu a jak postupovat po příjezdu. Je zde i řada kontaktů na koordinátory pro vyjíždějící studenty programu Erasmus a odkazy na další zdroje informací, např. zkušenosti studentů, pomoc při zajišťování ubytování a další.

4.2.2.2 Mezinárodní studentský klub (ISC MU BRNO)

Mezinárodní studentský klub MU Brno je nezisková a politicky neangažovaná organizace. Založena byla v roce 2003 za účelem pomoci výměnným studentům přijíždějícím ke studiím na Masarykově univerzitě v novém prostředí. V srpnu roku 2004 se tato organizace stala součástí Mezinárodní studentské sítě Erasmus (Erasmus Student Network). Pro výměnné studenty organizují mnoho aktivit. Jejich hlavním cílem je podpořit lepší začlenění výměnných studentů do české společnosti a místního kulturního života. Mezi základní pilíře patří např. Tutoring (Buddy) Programme, kdy má každý přijíždějící student možnost využít pomoci Českého studenta, na kterého se může obrátit v průběhu celého semestru. Jednou týdně mají studenti možnost prezentovat svou zemi ostatním v rámci „Country Presentations“. Klub zprostředkovává i jazykové kurzy, výlety a exkurze, ať už v rámci ČR nebo mimo ni, pravidelné nebo jednorázové sportovní události, kulturní akce a párty (<http://isc.muni.cz>).

4.2.3 Česká zemědělská univerzita v Praze

Dle informací MŠMT, jak je zmíněno již výše, je Česká zemědělská univerzita (dále jen ČZU) třetí největší univerzitou na území České republiky s počtem 25 128 studentů k 20.1.2017.

Meziuniverzitní spolupráce je pro ČZU klíčová. V rámci mezinárodní spolupráce uzavřela smlouvy o porozumění s více než 170 univerzitami. Program Erasmus+ je jedním z prostředků, jak univerzita naplňuje klíčové aspekty strategického plánu. V rámci programu Erasmus mají studenti ČZU možnost vycestovat na jednu z více než 200 zahraničních univerzit z 27 evropských zemí. Stejně tak se mobility účastní i pedagogové a jiní zaměstnanci.

Na internetových stránkách ČZU se uchazeč v případě zájmu může shánět po informacích v sekci „Mezinárodní vztahy“. Tam se po rozkliknutí „Zahraníční mobility“ – „Erasmus+“ nachází mnohé užitečné položky. Uchazeči zde najdou základní informace

o Erasmu+, historii tohoto programu, přehled zapojených zemích i strukturu programu. K dispozici jsou dokumenty ke stažení, ze kterých uchazeči ocení zejména příručku programu. Dále se zájemci mohou orientovat vzhledem ke své pozici. Pokud se jedná o studenty, mohou volit sekci „Studijní zahraniční pobyty“ nebo „Praktické zahraniční stáže“. V každé této kategorii jsou k nalezení informace ohledně partnerských univerzit, dále se dělí na sekce „Před výjezdem“, „Během pobytu“ i „Po návratu“. Zaměstnanci ocení „Zahraníční výukové pobyty pedagogů“ nebo „Zahraníční školení zaměstnanců“. I tyto sekce se dále dělí a uchazeči mají k dispozici mnoho praktických poučení. Studenti, kteří míří za hranice EU, mohou využít stránku informující o „Zahraníčních pobytech mimo EU“. K dispozici je i nabídka stipendijních programů mimo rámec Erasmu. Naopak studenti mířící na ČZU ze zahraničí zajisté využijí rady ohledně zajištění víz, zdravotního pojištění, informace o stravování, ubytování a dopravě na ČZU (<https://www.czu.cz>).

4.2.3.1 Institut vzdělávání a poradenství

IVP je pedagogickým a vědecko-výzkumným pracovištěm ČZU, které se mimo jiných aktivit věnuje i poradenské práci. Institut vzdělávání a poradenství při České zemědělské univerzitě může taktéž posloužit uchazečům o mobilitu. Na webových stránkách institutu jsou k dohledání přehledy hostujících i vyjíždějících pedagogů, přijatých i vyjíždějících zahraničních studentů a dále pak informace k pedagogickým praxím v zahraničí (<https://www.ivp.czu.cz>).

4.2.3.2 Erasmus Student Network (ESN)

Dalším zdrojem informací může být Erasmus Student Network (dále jen ESN). ESN je mezinárodní organizací sdružující studenty programu Erasmus. Tato síť studentů, založená 16.10.1989, je největší studentskou asociací v Evropě. Je součástí více než 900 vysokoškolských institucí ve 40 zemích. Nepřetržitě se rozvíjí a expanduje. Sdružuje okolo 15 000 aktivních členů. ESN zahrnuje okolo 40 000 mladých lidí nabízejících pomoc každý rok přibližně 220 000 mezinárodním studentům, např. pomocí tzv. „Buddy programů“. Z většiny funguje tato organizace jako dobrovolnická a působí na třech různých úrovních: lokální, národní a mezinárodní. ESN usiluje o více mobilní a flexibilní vzdělávací prostředí. Zejména prostřednictvím podpory a rozvoje studentských výměn opět na různých úrovních.

Cíle ESN jsou v souladu se zájmy mezinárodních studentů, pracují na zlepšení sociální a praktické integrace výměnných studentů. Reprezentují potřeby a zájmy mezinárodních studentů na místní, národní i mezinárodní úrovni, poskytují relevantní informace o programech mobility a motivují studenty k účasti na nich. Organizace napomáhá ke zlepšení a zpřístupnění studentské mobility, pečuje o své členy a cení si dobrovolnictví a aktivního občanství. Hlavní cílovou skupinou jsou sice současní výměnní studenti, ale i studentům po výměně tato organizace pomáhá. Současně poskytuje informace studentům, kteří míří do zahraničí, aby získali vhled do odlišných kultur (<https://esn.org>).

4.3 Erasmus databáze

Erasmus databáze je projekt sdílení a předávání zkušeností mezi účastníky Erasmu, kam studenti zadávají informace týkající se jejich pobytu. Data mohou vkládat pomocí on-line formuláře. Údaje se dají filtrovat na základě různých kritérií, např. dle akademického roku, hostitelské země nebo konkrétní vysokoškolské instituce. Jedná se tedy o přístupný a zároveň přehledný systém. Postřehy a doporučení, které se zde dají vyhledat, poslouží před výjezdem, během něj a zároveň i po návratu. Studenti zde sdílejí základní informace o sobě, své domácí škole, zahraniční škole, přesné délce a místě pobytu. Vyjadřují se k aktivitám před výjezdem a komentují průběh pobytu. Odpovídají na praktické otázky a popisují proces uznání zahraničního studia domácí školou.

5 Závěr

Závěrem bych se chtěla zamyslet nad přínosem práce a shrnout poznatky z ní. Cílem této bakalářské práce bylo podrobněji přiblížit program mezinárodních vysokoškolských výměn Erasmus a zkoumat jeho vliv na rozvoj interkulturních dovedností. Práci jsem se snažila pojmut tak, aby mohla posloužit i druhým. Domnívám se, že jsem tento cíl splnila.

V první, teoretické části jsem se věnovala vymezení zásadních pojmů na základě dostupné literatury. K tomu mi dopomohlo velké množství cizojazyčných zdrojů. Mile mě překvapilo, kolik autorů se této problematice ve svých dílech věnuje.

Dále jsem pracovala na výzkumné části. Nejprve jsem stanovila výzkumné předpoklady a sestavila otázky k rozhovorům. Poté jsem samotné rozhovory realizovala. Analýzou těchto rozhovorů jsem vyhodnotila výzkumné předpoklady. V části nazvané diskuze jsem se zaměřila na vedlejší poznatky, které výzkum přinesl, a zamyslela jsem se nad možnými příčinami.

Díky respondentům, kteří se na této práci podíleli účastí v rozhovorech, vznikla informační brožura. Ta tvoří praktickou část této práce.

V oblasti, kterou jsem se zabývala, bylo mnoho dostupných zdrojů. Vybrané téma je velice rozsáhlé a nebylo snadné ho zúžit pro potřeby této práce. Představuji tedy jen stručné shrnutí a nastíněním problematiky.

6 Seznam použitých informačních zdrojů

- BERRY, John W. Acculturative Stress. In MARSELLA, Anthony, Paul WANG a Lilian WONG (eds.). *Handbook of Multicultural Perspectives on Stress and Coping* [online]. New York: Springer, 2006. ISBN: 978-0-387-26238-5. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/cuni/detail.action?docID=10160463>
- BERRY, John W. *Cross-cultural psychology: research and applications* [online]. 3rd ed. New York: Cambridge University Press, 2011 [cit. 2017-01-08]. ISBN 9780521762120. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&id=h6EkJ22D-RgC&dq=Cross-Culture+psychology%2C+Research+and+Applications&q=isbn#v=snippet&q=isbn&f=false>
- *Business Dictionary* [online]. [cit. 2017-01-16]. Dostupné z: <http://www.businessdictionary.com/definition/job-shadowing.html>
- *Centrum zahraniční spolupráce* [online]. [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: http://czs.muni.cz/cs/2012-10-05-14-53-44#vseobecne_informace
- *Česká zemědělská univerzita* [online]. [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <https://www.czu.cz/cs/>
- DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5039-2.
- *Education, Audiovisual and Culture Executive Agency: Erasmus University Charter* [online]. [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: http://eacea.ec.europa.eu/llp/erasmus/erasmus_university_charter_en.php
- *Erasmus: changing lives, opening minds for 25 years* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011 [cit. 2017-01-13]. ISBN 9789279213366. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/publications/2012/erasmus25_en.pdf
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Ethnicity and nationalism* [online]. 2nd ed. Sterling, Va.: Pluto Press, 2002 [cit. 2017-12-28]. ISBN 0745318886. Dostupné z: *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*

- *Euroskop: Uznávání kreditů* [online]. [cit. 2017-01-13]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/608/sekce/uznavani-kreditu/?ulozit=1>
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 807367040.
- <https://books.google.cz/books?id=bgksySFDILQC&pg=PA2&dq=oberg+culture+shock&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwi9pLr3lqHTAhUCApoKHxbuAHgQ6AEIGzAA#v=onepage&q=isbn&f=false>
- *Charles University International club* [online]. [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: www.ic-cuni.cz
- *Informační, sociální a poradenské centrum: Univerita Karlova* [online]. [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://www.ipsc.cuni.cz/>
- *Institut vzdělávání a poradenství: Česká zemědělská univerzita* [online]. [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <https://www.ivp.czu.cz/cs/>
- *International Exchange Erasmus Student Network* [online]. [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <https://esn.org>
- *International Student Club: MU Brno* [online]. [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://isc.muni.cz/>
- *INTERNATIONALISATION OF HIGHER EDUCATION: Study* [online]. European Union, 2015 [cit. 2017-01-13]. ISBN ISBN 978-92-823-7846-5. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)540370_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)540370_EN.pdf)
- JIRÁSKOVÁ, V. *Multikulturní výchova*. Praha: Epoque, 2006. ISBN 80-87027-31-0.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet* [online]. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014 [cit. 2017-12-28]. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024744353. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=0GZhBAAQBAJ&pg=PA208&dq=multikulturalita&hl=cs&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=multikulturalita&f=false
- KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetřovatelství pro praxi* [online]. Praha: Grada, 2013 [cit. 2017-12-28]. Sestra (Grada). ISBN 9788024744131. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=jtfjWC1vTSQC&printsec=frontcover&dq=multikulturn%C3%AD+o%C5%A1et%C5%99ovatelstv%C3%AD&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiSvpSonaHTAhViEpoKHZb9A3EQ6AEIIDAB#v=onepage&q=multikulturn%C3%AD%20o%C5%A1et%C5%99ovatelstv%C3%AD&f=false>

- *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: BOLOŇSKÝ PROCES* [online]. [cit. 2017-01-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/bolonsky-proces>
- *MSMT: Oddělení statistických výstupů a analýz* [online]. [cit. 2017-01-16]. Dostupné z: www.dsia.uiv.cz/vystupy/vu_vs_f2.html
- *Na Erasmus plus: O programu* [online]. [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: <http://www.naerasmusplus.cz/cz/o-programu/>
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- PEDERSEN, Paul. *The five stages of culture shock: critical incidents around the world* [online]. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1995 [cit. 2017-02-11]. ISBN 0313287821. Dostupné z:
- PRŮCHA, J, E WALTEROVÁ a J MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
- PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.
- PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2004. Psychologie (Portál). ISBN 8071788856.
- SOUKUP, Václav, Alena VODÁKOVÁ a Olga VODÁKOVÁ. *Sociální a kulturní antropologie*. Vyd. 2., rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Sociologické pojmosloví. ISBN 80-85850-29-x.
- ŠIMKOVÁ, Svatava a Jiří ZAJÍC. *Na křižovatce kultur, aneb, Romové, Vietnamci a Čiňané mezi námi* [online]. Praha: NIDM - Národní institut dětí a mládeže, 2010 [cit. 2017-04-13]. ISBN 9788086784915. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=v5HeBgAAQBAJ&pg=PA4&dq=multikulturalita&hl=cs&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=isbn&f=false
- *The Erasmus Impact Study* [online]. 2012. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012 [cit. 2017-01-13]. ISBN 978-92-79-38380-9. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/study/2014/erasmus-impact_en.pdf

- THE ERASMUS PROGRAMME 2010-2011: A Statistical Overview. *European Commission* [online]. 2012, s. 117 [cit. 2017-12-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/statistics/ay-10-11/report_en.pdf
- TOLLAROVÁ, Blanka, Marie HRADEČNÁ a Andrea ŠPIRKOVÁ. *Jsme lidé jedné Země: program prevence xenofobie a rasismu*. Praha: Portál, 2013. ISBN 9788026203766.
- *Univerzita Karlova* [online]. [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: <http://www.cuni.cz/UK-39.html>
- *UROPEAN HIGHER EDUCATION AREA AND BOLOGNA PROCESS: Members* [online]. [cit. 2017-01-13]. Dostupné z: <http://www.ehea.info/pid34250/members.html>
- VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele: 2., rozšířené a aktualizované vydání* [online]. 2.,2011. České Budějovice: Grada publishing, 2011 [cit. 2017-01-13]. ISBN 978-80-247-3357-9. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=rhC9ki4EEg8C&printsec=frontcover&dq=Pedagogika+pro+u%C4%8Ditele+-+2.,+roz%C5%A1%C3%AD%C5%99en%C3%A9+a+aktualizovan%C3%A9+vyd%C3%A1n%C3%AD&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiDrIXcjaHTAhViQJoKHfTwDAsQ6AEIGzAA#v=onepage&q=Pedagogika%20pro%20u%C4%8Ditele%20-%202.%20roz%C5%A1%C3%AD%C5%99en%C3%A9%20a%20aktualizovan%C3%A9%20vyd%C3%A1n%C3%AD&f=false>